

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
« _____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: *ЗАСОБИ ДОСЯГНЕННЯ СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ
У ПЕРЕКЛАДАХ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ПРОМОВ (на матеріалі промов британських
урядовців)***

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«Мз» ЗЕЛІНСЬКА ОКСАНА ЯРОСЛАВІВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент СІТКО АЛЛА ВАСИЛІВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження семантико-прагматичної еквівалентності при перекладі офіційно-ділових документів	
1.1. Компоненти прагматичної еквівалентності у мовленнєвих актах.....	8
1.2. Роль семантики в перекладі текстів офіційно-ділового стилю.....	19
1.3. Ознаки та характеристика текстів офіційно-ділового стилю та їхній переклад. Особистість мовця як проблема перекладу.....	21
Розділ 2. Методологія дослідження засобів досягнення семантико-прагматичної еквівалентності	
2.1. Методи дослідження.....	33
2.2. Методика аналізу досягнення семантико-прагматичної еквівалентності в перекладах офіційно-ділових промов.....	36
2.3. Візуалізація основних етапів дослідження.....	38
Розділ 3. Засоби досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов	
3.1. Семантичні особливості перекладу текстів офіційно-ділового стилю.....	40
3.2. Використання перекладацьких трансформацій при перекладі текстів офіційно-ділового стилю задля досягнення семантико-прагматичної еквівалентності	52
3.3. Способи еквівалентного відтворення етикетних формул у перекладах промов англомовного дипломатичного дискурсу	61
3.4. Прагматична цінність неологізмів у перекладі.....	67
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	
Додаток А.....	93

Додаток Б.....	94
Додаток В	99
Додаток Г	100
Додаток Д.....	101
Додаток Е	102

ВСТУП

Специфіка будь-якого перекладу – у перетворенні оригінального тексту в цільовий, який споживачі сприйматимуть як повністю тотожний первинному. Оскільки абсолютна тотожність перекладу оригіналу є недосяжною, завдання перекладача – максимально уникати втрат, пов'язаних із труднощами передачі особливостей контексту, культурних або історичних асоціацій, специфічних термінів та інших тонкощів авторського тексту. Також серйозною проблемою тут є розбіжності у конотаційному значенні слів і висловів різних мов, подекуди неможливість повної еквівалентності навіть елементарних мовних конструкцій.

Еквівалентність текстів оригіналу та перекладу в перекладознавстві визначається збалансованим співвідношенням двох найбільш важливих характеристик текстів оригіналу й перекладу – повноти й точності змісту, що передаються за умови збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної ознак оригіналу та перекладу. Оскільки важливість максимального збігу між двома текстами є очевидною, еквівалентність зазвичай розглядається як основна ознака й умова існування перекладу.

Умова еквівалентності повинна бути однією із складових визначення перекладу, і якісним перекладом вважається тільки еквівалентний переклад. Наше завдання полягає в тому, щоб визначити, в чому полягає перекладацька еквівалентність, що має бути обов'язково збереженою при перекладі.

Актуальність теми визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних та перекладознавчих досліджень на виявлення особливостей досягнення семантико-прагматичної еквівалентності офіційно-ділових промов у перекладознавчому аспекті, а також зумовлена необхідністю й водночас відсутністю комплексного аналізу проблеми досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов політичного спрямування, оскільки власне лексика політичного дискурсу є часто безеквівалентною. Зважаючи на об'єктивні та закономірні процеси інтеграції країн світу у сфері економіки, культури, політики тощо, поява в інших мовах

нових концепцій і номінацій не викликає сумніву, передача яких йде як правило шляхом запозичення чи калькування. Такі процеси, з одного боку, збагачують мову, допомагають і спрощують міжмовне спілкування та переклад, з іншого боку, ускладнюють розуміння та інтерпретацію матеріалу, що перекладається. Додамо, що термінологічний аспект тісно пов'язаний з матеріалом перекладу, який забезпечує засвоєння та правильне розуміння офіційно-ділового стилю.

Мета дослідження: вивчити досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов. Для досягнення мети ставилися такі **завдання:**

- 1) дослідити аспекти прагматичної еквівалентності;
- 2) розглянути особистість мовця як проблему перекладу;
- 3) охарактеризувати способи еквівалентного відтворення українською мовою етикетних формул у перекладі текстів англomовного дипломатичного дискурсу;
- 4) проаналізувати семантичні особливості офіційно-ділової промови та її перекладу;
- 5) дослідити застосування перекладацьких трансформацій задля збереження семантико-прагматичної еквівалентності у перекладі промов англomовного дискурсу;
- б) дослідити прагматичну цінність неологізмів у перекладі та схарактеризувати способи їх еквівалентного відтворення.

Об'єктом дослідження є офіційно-ділові промови.

Предметом дослідження є особливості відтворення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов.

Методи дослідження зумовлені метою, завданнями та проаналізованим матеріалом: зіставний метод, що полягає у співставленні лексичних та граматичних структур мовою оригіналу та їх українських відповідників у текстах дипломатичного дискурсу; контекстуально-інтерпретаційний, що полягає у з'ясуванні специфіки значення слів та словосполучень у тексті оригіналу та його перекладі; описовий, за допомогою якого було обґрунтовано використання певного типу трансформацій.

Джерелами дослідження слугували оригінальні офіційно-ділові промови британських урядовців Бориса Джонсона, Маргарет Тетчер, Мері Кей, Тоні Блера, Джеремі Корбіна, Августуса Ясперта та їхні офіційні переклади українською мовою. Матеріалом дослідження також були дипломатичні документи: вербальні ноти, протоколи, меморандуми, заяви уряду та інші офіційні документи, інформаційні повідомлення та звернення, газети *the Guardian*, *the Times*, *the Daily Telegraph* і теле-ресурси *BBC News*, *BBC Parliament*.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у ньому комплексно розглядаються засоби вираження семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов. Проведено дослідження індивідуальних особливостей текстових фрагментів англійських дипломатичних промов та їх українських відповідників.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що зібраний та проаналізований матеріал може бути використаний на лекціях з перекладознавства, лексикології англійської мови. Проведене дослідження має не тільки науково-пізнавальний, але й практичний характер: його результати стануть у нагоді не лише студентам факультетів іноземних мов, а також фахівцям, що прагнуть удосконалювати свій професійний рівень.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що її результати є внеском до теорії перекладу. Робота дозволяє вивчити специфіку англо-українського перекладу мовних засобів політичних промов з метою досягнення семантико-прагматичної еквівалентності в оригіналі та перекладі. Розвідка цієї теми може стати підґрунтям для подальших досліджень, теоретичних праць та узагальнень у галузі перекладознавства.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень, що включені до дипломної роботи були оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення», що відбулася 21 – 22 травня 2021 року (м. Одеса).

Публікації. Результати даного дослідження опубліковані в збірниках матеріалів двох Міжнародних науково-практичних конференцій «Рівень ефективності та

необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури» та «Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення»:

1. Зелінська О.Я. Використання перекладацьких універсалій експліцитації та симпліфікації у перекладі промови Бориса Джонсона // *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 7–8 травня 2021 р. – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021. – С. 31-36.

2. Зелінська О.Я. Засоби досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов // *Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку*: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 21 – 22 травня 2021 року. – Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. – С. 139-144.

Обсяг структури роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАГМАТИКИ ПЕРЕКЛАДУ
ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ

1.1. Компоненти прагматичної еквівалентності у мовленнєвих актах

Політика як сфера діяльності займає чільне місце у житті громадянина, оскільки інші відомі сфери життєдіяльності так чи інакше підпорядковуються їй. Проте основними засобами ведення ефективної політики є офіційні виступи державних діячів. Так, при перекладі публіцистики перекладачі стикаються з прагматичними проблемами, які викликані відмінностями культури та мовного досвіду реципієнтів тексту. Останніми десятиріччями у мовознавстві спостерігається перенесення акцентів у дослідницьких інтересах з вивчення мови як внутрішньої системи, у якій усе є взаємопов'язане, на вивчення мови – мовлення як діяльності або як дії [31, с. 128].

Прагматика – вчення про використання мови в комунікативних ситуаціях – має велике значення для перекладу як міжкультурної комунікації. У будь-якій галузі перекладу, окрім того, що відбувається зміщення соціокультурного контексту від однієї мови/культури до іншої, читачі «цільового тексту» відрізняються від тих, до яких звертається мовець в оригінальному тексті. Однак є також два додаткових учасники між автором оригінального тексту, тексту мови-джерела та читачем, а саме клієнт, який замовляє переклад, і перекладач, при цьому кожен із них має свої наміри та очікування. У спеціалізованому перекладі досягнення прагматичної еквівалентності, в основному, не повинно завдати перекладачеві великих клопотів, оскільки, крім високого ступеня співмірності концептуальних систем, що лежать в основі наукових сфер різних мов, як правило, текст мови-джерела та текст цільової мови відповідають з точки зору контексту використання, передбачуваних очікувань читачів та знань про світ та основні комунікативні цілі [54, с. 290].

Переклад повинен бути, насамперед, прагматичним, оскільки прагматиці та перекладу характерні спільні риси. Вони мають семіотичний характер, спрямовані на підвищення розуміння та полегшення спілкування. Семіотика – це «наука, яка вивчає

знакові системи або структури, знакові процеси та знаки функції» [48, с. 58]. Хоча прагматика була визнана Моррісом як розділ семіотики (відношення знака до користувача), переклад – це своєрідна семіотична інтерпретація. Якобсон диференціює переклад як тлумачення словесних знаків іншими словесними знаками в іншій мові. Левінсон наголошує, що «[як] усі семіотичні процеси, переклад також має свій *прагматичний вимір*» [52, с. 13].

Як прагматика, так і переклад є комунікативними, тобто використовують відповідні речення для досягнення спілкування. В моделі Грицена, прагматика займається інтерпретацією комунікативної дії. Ел Менофій підкреслює внесок комунікативного підходу до перекладу для гарантування ефективного спілкування. Багато дослідників перекладознавства, такі як Белл та Саймон вважають переклад актом спілкування (декодуванням, передачею та кодуванням) та перекладачів – учасниками спілкування. З точки зору Гатта переклад відноситься до сфери спілкування. Більше того, як прагматиці, так і перекладу властивий функціональний погляд на мову. Функціоналізм – це спосіб пояснення через посилання на зовнішні фактори. У прагматиці «мовна особливість мотивована принципами поза межами лінгвістичної теорії» [52, с. 147]. У перекладі слід застосувати функціональний погляд, щоб компенсувати відсутність подібної культурної конвенції в цільовій мові [48, с. 153].

Белл описує прагматику з точки зору ситуативності, навмисності та прийнятності. Таким чином, можна сказати прагматичний підхід (ПП) в перекладі включає три важливі особливості: ситуативність – відповідне використання в конкретній ситуації, навмисність – намір мовця, та прийнятність – вплив цільового тексту на свого реципієнта. Прагматичний підхід був використаний раніше Відовсоном для посилання на комунікативну цінність висловлювань [50, с. 38].

Прагматичні проблеми можуть виникнути також у фаховому перекладі, незважаючи на норму високого ступеня незмінності значення в тексті-джерелі та цільовому тексті. Типовий випадок, коли перекладач повинен вибрати правильні стратегії, щоб зробити текст-джерело ситуаційно відповідним до його нового контексту використання – це результат змін використання або функціонування цільового тексту

відповідно до специфікацій, наведених у короткому перекладі. А більш загальну прагматичну складність забезпечують презумпції та імплікатури тексту-джерела.

У цьому випадку, щоб зробити цільовий текст когнітивно відповідним очікуванням цільових читачів, перекладач повинен знати, як передавати в цільовому тексті не лише значення, вказані в тексті-джерелі, а також ті, що передбачаються автором цільового тексту. Для досягнення прагматичної еквівалентності у спеціалізованому перекладі, зокрема, в перекладі офіційно-ділових документів та політичних промов, загальним правилом є врахування кожного рівня спеціалізації вертикальної ієрархії, де існують різні вимоги до базових знань як для цільового читача, так і для перекладача з точки зору компетенції. На кожному рівні спеціалізації перекладач також повинен бути знайомий з високо стандартизованими нормами та конвенціями, що регулюють спосіб подання текстових матеріалів на всіх рівнях тексту – від термінології та фразеології до вищих текстових параметрів реєстру та жанру мови на яку здійснюється переклад [49, с. 181].

Рішення, які слід прийняти стосовно стратегій, необхідних для прагматичного досягнення успішного перекладу показують, що фаховий переклад не є відносно нецікавою і безпроблемною сферою дослідження, що впливає з таких тверджень, як, наприклад: «більшість спеціалізованих текстів, мабуть, не потребують великих знань стилістичних та культурних аспектів мови джерела». Цей вид перекладу насправді є захоплюючою і відносно невідомою цариною перекладу, що надає можливість вивчати проблеми професійного перекладу в різноманітних реальних сценаріях – ця сфера далеко не обмежується простою передачею термінології перекладу, вона є прикладом інтеграції контекстних та текстових параметрів прийняття рішень для перекладача [67, с.281].

При перекладі ділових текстів співвідношення між текстом-джерелом та цільовим текстом повинно бути «прагматично еквівалентним» та бути «оком по обидва боки перекладу тексту-джерела та цільового тексту» [67, с. 142]. Це динамічне поняття, де традиційна вимога точності при отриманні повідомлення тексту-джерела (поняттєві або денотативні прагматичні аспекти еквівалентності спеціалізованого перекладу)

гартується прагматичними реквізитами, загалом кажучи, зберігають намір автора задовольнити очікування цільової аудиторії.

Хоча референтна еквівалентність базується на вже згаданому високому ступені інваріантності значення у перекладах офіційно-ділових документів і досягається завдяки власній компетентності перекладача, прагматична еквівалентність стосується оптимальної результативності та ефективності тексту-джерела для цільової аудиторії та доцільності у новій комунікативній ситуації.

Як показує переважна більшість перекладів, що здійснюються у повсякденній професійній практиці, прагматичної еквівалентності значною мірою можна досягнути у цій галузі перекладу, де нормою є контекст використання та основні комунікативні цілі, які, як правило, збігаються в тексті-джерелі та цільовому тексті. Дійсно, велика складність для досягнення прагматичної еквівалентності полягає в тому, що Коллер називає «нормативною еквівалентністю тексту» [68, с. 142], що досягається завдяки можливості розпізнавати та використовувати стандартизовані норми та конвенції, які регулюють науково-технічні текстові жанри на всіх рівнях текстуалізації, від організації тексту до реєстру. Перекладач повинен бути знайомий із загальноприйнятими жанровими типами тексту-джерела і вміти використовувати відповідний текст моделей в цільовій мові, оскільки відповідність вимогам останнього дозволить читачу цільового тексту інстинктивно розпізнати жанр та комунікативний намір [69, с. 107].

Для досягнення прагматичної еквівалентності, перекладачі порівнюють текст-джерело з цільовим текстом з точки зору як соціокультурних, так і когнітивних прагматичних особливостей, і вибирають стратегію їх перекладу відповідно до мети, яку потрібно досягнути, щоб донести текст до цільового слухача. Однак підхід до перекладу для досягнення прагматичної еквівалентності не обов'язково однаковий для спеціалізованих дисциплін. Наприклад, дотримуючись відмінності Норда між «інструментальним» та «документальним» перекладом типовий підхід до перекладу патентів дає документальний переклад (переклад, який сприймається читачем як автономний текст, що виконує комунікативну функцію в цільовій мові, як ніби текст

мови-джерела/ неперекладений текст), тоді як переважна більшість спеціалізованих перекладів, як правило, є інструментальною.

Прагматична еквівалентність у перекладі аналізує:

- як однакові висловлювання можуть мати різне значення в різних ситуаціях;
- як у спілкуванні використовується мова;
- як змінюється значення стосовно мовної ситуації;
- як значення передаються мовцем та інтерпретуються слухачем.

Двома важливими аспектами прагматичної еквівалентності є когерентність та імплікація [58, с. 57].

Порівнюючи когерентність та згуртованість Мона Бейкер вважає, що «когерентність – це мережа відносин, яка організовує та створює текст. Згуртованість – це мережа поверхневих відносин, які пов'язують слова та вирази з іншими словами та виразами в тексті, в той час як когерентність – це мережа концептуальних відносин, що лежать в основі поверхневого тексту». Згуртованість допомагає з'ясувати концептуальні зв'язки. Таким чином можна чітко зрозуміти семантичні відношення [50, с. 281-283].

Імплікація досягається за допомогою контексту та інформації про середовище та його учасників. Вона допомагає зрозуміти те, що мовець фактично має на увазі, а не те, що він буквально сказав.

Прагматична еквівалентність допомагає перекладачам зрозуміти текст поза текстовим виміром та допомагає зрозуміти, як саме висловлювання використовуються в комунікативних ситуаціях [58, с. 134].

Роль імплікації в прагматичній еквівалентності надважлива. Грайс запропонував добре відоме розрізнення сказаного та дотичного, розрізнення умовно-правдивих аспектів значення як сказаного, так і загальноприйняті розмовні імплікатури як те, що мається на увазі (підтекст) [59, с. 115-118]. Переклад повинен залежати від контексту. Важливо проаналізувати, що мається на увазі під час перекладу, а не лише з'ясувати буквальне значення. Імплікаційне значення повністю відрізняється від ідіоматичного. Ідіоматичне значення є загальноприйнятим, тоді як імплікатура повністю залежить від контексту. Імплікатура допомагає нам зрозуміти значення, які є поза буквальним. Ми

можемо мати «традиційну» та «нетрадиційну» імплікацію. Перекладач повинен проаналізувати імплікації для того, щоб зберегти контекстну точність у цільовій мові [77, с. 296].

Прагматичний підхід до перекладу набув популярності в 1990-х. Іноді його класифікують як один з мовних текстових підходів до перекладу – поряд із реєстровим аналізом та аналізом дискурсу. Однак він також класифікується під заголовком «аналіз дискурсу» [68, с. 89]. У той час, як аналіз тексту більше стосується організації текстів, аналіз дискурсу – опис соціальних взаємозв'язків та взаємодії за допомогою текстів [49, с. 40].

Наприкінці процесу перекладу стратегії, обрані перекладачем для передачі тексту-джерела в цільовий текст, повинні бути вдалими, щоб зробити переклад прагматично еквівалентним у цільовому тексті з точки зору як ситуативності, тобто способу передачі цільового тексту щодо нової ситуації цільової мови (ситуативної доцільності перекладу), так і наміру автора тексту-джерела, що має відповідати прийнятності з боку реципієнта цільового тексту (цілеспрямованості перекладу, тобто він служить цілям, для яких він передбачається) [62, с. 68].

Розгляд висловлювань комунікантів є одним із багатообіцяючих напрямків досліджень комунікативної поведінки з позиції теорії мовленнєвих актів, запропонованої філософами Дж. Р. Серлем і Дж. Остіном. Їхня теорія розглядає мовленнєвий акт, за допомогою якого мовець реалізує висловлювання під час прямого спілкування зі слухачем. Теорія мовленнєвих актів зосереджує увагу дослідників на детальному описі мовленнєвого акту як найпростішої ланки вербальної комунікації.

Перелік мовленнєвих актів, введений Дж. Остіном, ґрунтується на класифікації іллокутивних дієслів: бехабитиви (акти суспільної поведінки), екзерситиви (акти здійснення влади), коміссиви (акти зобов'язань), вердиктиви (вироки), і екс позитиви (акти-пояснення). Указавши на неправомірність змішування іллокутивних актів і іллокутивних дієслів, Дж. Серль увів універсальну класифікацію, за основу якої було взято іллокутивну мету [78, с. 180]. Дана класифікація охоплює такі типи, як: 1) директиви (я наказую), 2) репрезентативи чи асертиви (я стверджую), 3) коміссиви

(я обіцяю), 4) декларації (я звільняю), 5) експресиви (я дякую) [78, с. 181-187]. Хоча типологія Дж. Серля є доволі послідовною та логічною, її недолік полягає в тому, що вона не подає подальшої класифікації за додатковими ознаками.

Майже всі види мовленнєвих актів – поради, обіцянки, прохання та інші – можна віднести до одного з трьох класів, виокремлених на основі очікуваної реакції адресата мовлення: запитань, спонукань, декларацій або повідомлень.

Мовленнєві акти чи іллокутивні типи висловлювань Г. Г. Почепцов називає *прагматичними типами речень* [29, с. 127]. Відповідно до його теорії характер прагматичного компонента визначає, до якого прагматичного типу відноситься висловлювання. Це дозволяє встановити типологію, врахувавши іллокутивну мету, а також спосіб її досягнення. До класифікації належать: речення-обіцянки (промисиви), речення-ствердження (констативи), речення-спонукання до дії (директиви), речення-погрози (менасиви), питальні речення (квеситиви), речення, вимовляючи яке, мовець виконує дію (перформативи).

Розуміння висловлювання включає не тільки його мовне значення, але також його належне використання в конкретній ситуації.

Використання контексту є невід'ємною частиною прагматичного підходу. Абдель-Хафіз наголошує на важливості контексту для отримання значення [27, с. 88- 89]. Без контекстуальної ситуації висловлювання не можна інтерпретувати. Розуміння або сприйняття здійснюється шляхом об'єднання чи зв'язку нової інформації, поданої в тексті з пізнанням світу або певної ситуації. Цей процес «конкретного виникнення в контексті» називається «актуалізацією» [69, с. 127].

Успішна прагматична еквівалентність між текстом-джерелом та цільовим текстом залежить від конкретної ситуативної комунікативної ситуації, в якій відбувається перекладацька діяльність: тут використовується «ситуація» у розумінні зовнішнього ситуативного контексту використання тексту, включаючи ширший соціокультурний контекст, в який він вбудований. Спеціалізований дискурс є досить гнучким і динамічним, щоб реагувати на різні ситуації, в яких він використовується, вимагаючи різної глибини складності та змісту для різних дискурсних спільнот [27, с. 23].

Для досягнення ситуативно відповідного перекладу, перекладач повинен вибрати правильну стратегію, щоб текст-джерело відповідав сприйняттю цільового тексту у цільовій культурі, дотримуючись соціокультурних норм відповідності. Слід звернути увагу на термінологію, що використовується, а також норми, що регулюють мову перекладу щодо синтаксису (структури речень, часів дієслів тощо), лексики (сполучників, запозичених слів та ін.), пунктуації, скорочень, цифр, заголовків тощо [73, с. 282].

Намір означає мету спілкування. В успішному спілкуванні мовець створює повідомлення та слухач інтерпретує його. Інтерпретація слухача має збігатися з наміром мовця. Навіть якщо форма висловлювання не відповідає призначеній функції, слухач бачить намір мовця, оскільки вони мають спільні фонові знання. У перекладі автор і реципієнт рідко поділяють загальнодоступні знання. Тому роль перекладача полягає в посередництві між «відправником» та «отримувачем» інформації. Хо вважає, що намір «відправника» важливий, оскільки семіотичні акти є перформативними. Бути перформативним означає конкретизувати певні цілі [49, р.14].

Як зазначає Норд, переклади не можна розглядати як відображення, що зберігають синоніми між текстами «...[але] як цілеспрямовану трансформацію виразів або висловлювань» [49, с. 35]. Прагматичний підхід підтверджує, що намір повинен зберігатися в перекладі. Коли читач отримує текст, він асоціює його із своїми знаннями. Враження, які виникають у читача, коли він читає, визначаються як вплив. Норд це коментує таким чином, що реципієнт формує певне сподівання щодо внутрішньотекстової характеристики тексту, але це лише тоді, коли, читаючи, він контрастує свої очікування з реальними особливостями тексту [49, с. 35].

На додаток до зовнішньої ситуаційної доцільності цільового тексту, успішна прагматична рівновага між текстом-джерелом та цільовим текстом також залежить від обробки перекладачем двох когнітивних, тобто внутрішніх, прагматичних факторів: 1) наміру промовця мови-джерела та 2) інференційних процесів, що ведуть до остаточного прийняття та правильної інтерпретації значення. На рівні тексту ці два прагматичні фактори керують основними прагматичними поняттями пресупозиції та імплікатури.

Згідно з Бейкер, «припущення» – це фонові елементи в процесі спілкування [50, с.281]. У тексті-джерелі припущення автора щодо рівня попередніх знань, ставлення та мотивації з боку одержувачів, текст є вирішальним у виборі подання спеціалізованого змісту. Поняття «імплікатура» виникає через недотримання будь-якої з чотирьох сентенцій Грайса [59, с.89].

«Принципу кооперації» (тривалості, якості, відповідності та способу) комунікації дотримуються як мовець, так і слухач, це більше стосується того, що мовець має на увазі, аніж того, що він прямо говорить. Теорія актуальності, яка базується на принципі комунікації «презумпції оптимальної відповідності» (тобто, всі передбачувані подразники стимулюють максимальну релевантність), імплікатури визначаються як неявно передані припущення, що визнаються за задумом мовця і слухача [12, с. 23-27]. Наслідки виникають виключно через прагматичний висновок і доповнювальну логічну форму висловлювання, що включає створення явного значення (на противагу «експлікації», тобто явно переданому припущенню), навмисно викликаного промовцем і слухачем. Хоча нормою перекладу є очікувана інтенція мовця бути якомога зрозумілішим у цільовому тексті, прагматичний аспект, який також важливий для перекладів, полягає в тому, що значення походить не лише від сказаного, але й від того, що не було сказано. Таким чином, для кожного висловлювання тексту-джерела, виходячи з когнітивного середовища цільових слухачів, для досягнення оптимальної відповідності перекладач повинен вміти не тільки відтворювати іншою мовою сенс тексту-джерела (його посилення на конкретні події, особи чи предмети) та наміри мовця, а також відновити ілюкційну силу та ефект висловлювання, як стверджує в своїй теорії мовленнєвих актів Дж. Остін, тобто додане значення та наслідки, пов'язані з висловлюванням можуть перевершити буквальний сенс і бути нетрадиційно пов'язаними з мовним виразом [42, с. 169].

Проблема перекладу, що виникає внаслідок неявного значення в тексті-джерелі, яке не знаходить негайного збігу в цільовому тексті, може бути результатом граматичної форми висловлювання, яка, однак, розходиться з його прагматичним використанням. Прикладом цього є риторичні запитання, тобто питальні форми, які, особливо популярні

в промовах та дидактично-навчальних текстах, часто трапляються на початку або в кінці виступу чи розділу, і мають прагматичну мету – ввести нову тему, а не отримати інформацію від читача, як у «звичайних» питаннях [12, с. 25]. Питальну структуру цього типу риторичних питань, можливо, доведеться нейтралізувати в цільовій мові, якщо норми та конвенції, що регулюють одну і ту ж текстову модель у цільовій мові, вимагають більш високого рівня офіційності. Переклад офіційних документів характеризується тенденцією уникати використання прямих питальних та окличних речень. Саме у таких випадках врахування попередніх очікувань та переконань слухачів цільового тексту, а також попередніх знань та намірів є першорядним для перекладу, який повинен бути сприйнятим та правильно інтерпретований слухачами, для яких він передбачається [98].

На найвищому рівні експертного спілкування у вертикальній стратифікації на кожному рівні мови для спеціалізованих цілей, мова-джерело демонструє високий рівень технічності та лінгвістичну «недодетермінованість» (ступінь неясності того, що насправді написано) значний обсяг предметної компетенції передбачається мовою-джерелом промовця та перекладача відповідно, для слухачів/читачів тексту-джерела та цільового-тексту важко відновити імплікації, які не є явними, та можуть бути зрозумілі лише експертам. Особливо це актуально на найвищому рівні, коли перекладач повинен мати попередні знання з предмету і специфічні для стилю загальноприйняті методи аргументації та термінології. Також на цьому рівні початківці-перекладачі повинні протистояти спокусі надмірного висловлювання тому, що вони втратять цільового слухача/читача [45, с.87].

Важливим є прагматичний вибір, який робиться перекладачами, що ілюструє приклади стратегій перекладу, прийнятих для досягнення прагматичної еквівалентності. Усі рівні тексту – від термінології та фразеології до вищих текстових параметрів реєстру та жанру – прагматично пов'язані з комунікативним контекстом, у якому створюється текст, та прагматичними аспектами фахового перекладу. Прагматична еквівалентність досягається шляхом співвідношення перекладу слів і фраз із реченнями, абзацами, реєстрами та стилями вищого текстового рівня [15, с. 59].

На найвищому текстовому рівні норма перекладу публіцистичного тексту є умовно риторичною та, щоб досягти прагматичної еквівалентності, такі лінгвістичні структури, як абзацірування (поділ на абзаци), є транскультурними; перекладачі повинні просто відтворити ці структури іншими мовами, якщо звичайно, при прийнятті завдання перекладу, перекладачу не було дано вказівок щодо зміни структури або типу тексту. Наприклад, у перекладі академічної статті, яка буде опублікована в науковому журналі цільовою мовою, перекладача не будуть просити переставити в перекладі риторичну організацію мови-джерела [25, с. 96].

Для досягнення прагматичної еквівалентності від фахового перекладача очікується втручання на нижчі рівні дискурсу – те, що Гержиміш-Арбогаст називає «інформаційною упаковкою» – тобто в межах окремих абзаців тексту, в яких присутні транскультурні норми, і на які більше впливають прагматичні фактори [26, с. 134]. Прикладами прагматичних проблем на нижчих текстових рівнях є проблеми, пов'язані з перекладом припущень, і зокрема посилання на текст-джерело, що стосуються нелінгвістичних знань, якими, на думку мовця, слухачі мали б володіти, але перекладач вважає, що слухачі не володіють цими знаннями. Проблеми презумпційного характеру – це культурні посилання, які неможливо просто передавати та включати в цільовий текст. Той факт, що реципієнт належить до іншого мовного середовища, іншої культури, нерідко стає причиною того, що еквівалентний переклад виявляється прагматично неадекватним. У такому випадку перекладач змушений вдаватися до прагматичної адаптації перекладу і вносити в свій переклад відповідні зміни [23, с. 213].

Прагматичний підхід позначає відношення між мовними знаками та їх користувачами. Згідно з класифікацією, введеною І. Б. Дубровською [11, с. 190], розрізняють такі аспекти прагматичної інтерпретації: 1) інформаційний фокус, а також відображення ситуації в актуальному для мовця світлі; 2) позиція (створення загальної семантичної бази комунікантів); 3) контекст, що визначає інтенцію висловлювання або задум, мету, які утворюють основу інакомовлення, та принцип фіктивності, що оформлює поняття; 4) конотація (вираження емотивно-оцінного та стилістично маркованого ставлення суб'єкта мови до дійсності у висловлюванні, яке отримує на

основі цієї інформації експресивний ефект); 5) емотивність, що відображає почуття мовця і включає вплив на реципієнта. У тих випадках, коли реалізується етична основа та дидактичний потенціал, і головною стає мораль, виражена імпліцитно чи експліцитно, інакомовлення набуває ілюстративного (наочного) характеру та використовується в публіцистичній літературі для розвитку й підтвердження певної авторської ідеї.

Слід зауважити, що у багатьох випадках еквівалентне відтворення змісту оригіналу уможливорює також передачу прагматичного потенціалу в перекладі.

Внаслідок того, що прагматика в тексті перекладу має неабияке значення, для перекладача важливо дбати про досягнення бажаного впливу на реципієнта в залежності від мети перекладу, або відтворюючи прагматичний потенціал оригіналу, або видозмінюючи його. Саме тому вивчення прагматичних аспектів перекладу складає одне з центральних завдань теорії перекладу.

1.2 Роль семантики в перекладі текстів офіційно-ділового стилю

Основна мета перекладу – передати значення з мови оригіналу на мову перекладу. Переказуючи значення, хороший перекладач повинен володіти знаннями вихідної та цільової мови, граматики та культури, а також навичок перекладу. Навички та знання в перекладі є потужним засобом створення кращих творів. Знання можна отримати за допомогою читання та розуміння, тоді як навички можна отримати, використовуючи більше практик.

Оскільки основною метою перекладу є «смісл», дуже важливо вивчати теорію значення. Семантика - це розділ лінгвістики, який вивчає значення. Таким чином, ми бачимо, що семантика відіграє дуже важливу роль у перекладі.

Вивчення семантики надає теорії, підходи чи методи для розуміння «сенсу», які дуже корисні при перекладі. У перекладачів часто виникають проблеми, пов'язані з еквівалентною передачею значення.

За Кетфордом неперекладність виникає тоді, коли в контекстне значення цільового тексту неможливо вбудувати функціонально релевантні ознаки ситуації [54, с. 26]. Це трапляється в тому випадку, коли перекладач стикається з такими лінгвістичними явищами, як багатозначність (через спільне вираження двох або більше

граматичних чи лексичних одиниць вихідного тексту та полісемії), олігосемії (звуженого значення) і також тоді, коли певні мовні явища не притаманні культурі цільової мови. Задля аналізу значення слова застосовують відповідні методи. Огден і Річардс пропонують трикутну концепцію значення, в якій семантика також пов'язана із семіотикою, прагматикою та дискурсом [54, с. 27]. Адже, щоби правильно зрозуміти значення слова, необхідно пов'язати його з контекстом (прагматикою).

Іншим методом аналізу є використання методу компонентного аналізу. Компонентний аналіз, або, так званий аналіз ознак чи аналіз контрастів, вказує на опис значення слова за допомогою структурованих наборів семантичних ознак, які подаються як «присутні», «відсутні» або «нейтральні». За Оттенхеймером, компонентний аналіз – типовий для структурної семантики метод, який аналізує структуру значення слова. Таким чином він розкриває культурно важливі особливості, за якими носії мови розрізняють різні слова в домені. Це надзвичайно цінний підхід до вивчення іноземної мови та розуміння конкретної семантичної області. Наприклад: чоловік = [+ чоловік], [+ зрілий], жінка = [– чоловік], [+ зрілий], хлопець = [+ чоловік], [– зрілий], дівчина [– чоловік] [– дорослий], дитина [+/- чоловік] [– зрілий].

Іншим актуальним підходом для тлумачення значення у перекладознавстві є теорія, запропонована А. Вежбіцькою, відома як природна семантична метамова (NSM), яка вводить термін семантичних праймів – простих значень, властивих обидвом та більше культурам. Природна семантична метамова є свого роду словником семантичного та прагматичного опису. Теорія природної семантичної метамови базується на доказах, які підтверджують думку, що, незважаючи на величезні відмінності, всі мови мають невелике, але стабільне ядро спільних значень (семантичних праймів) [58, с. 5-40]. Ці значення мають конкретні мовні експоненти як слова або словоподібні вирази в усіх мовах і поділяють універсальну граматику комбінації, валентності та доповнення. Тобто в будь-якій природній мові можна виділити невеликий словниковий запас і граматику, які мають точні еквіваленти в усіх інших мовах. Кількість семантичних праймів становить не більше шістдесяти одиниць. Прикладами слугують основні значення англійських слів: *хтось/особа, щось/річ, люди, казати*,

слова, робити, думати, хотіти, добре, погано, якщо, могли і тому що. Якщо емантичні прайми об'єднати відповідно до граматичних моделей, які також є універсальними, можна утворити прості фрази та речення, наприклад: «люди думають, що це добре», «це погано, якщо хтось каже щось подібне», «якщо ви зробите щось подібне, люди подумають про вас щось погане» тощо. Слова та граматики природної семантичної метамови разом складають напрочуд гнучку та виразну «міні-мову».

Інший підхід до перекладу представляє наука герменевтика. За словами Ші у статті під назвою «Герменевтика та теорія перекладу», герменевтика має безпосереднє відношення до перекладу, оскільки не існує перекладу без розуміння та інтерпретації текстів, що є початковим кроком у будь-якому перекладі [106]. Невідповідне тлумачення неминуче призводить до неадекватного, а то й зовсім неправильного перекладу. По суті, герменевтика передбачає культивування здатності розуміти явища з іншої точки зору та зважати на культурні та соціальні фактори, які могли вплинути на формування відмінного світогляду. Герменевтика інтерпретує або досліджує значення та важливість цих феноменів через розуміння точки зору та «внутрішнього життя» інсайдера або точки зору від першої особи залученого учасника цих процесів.

Відтак невід'ємною частиною перекладознавства як науки повинно бути вивчення лексичної семантики, яка вивчає синоніми, антоніми, полісемію та гіпонімію. Лексико-семантичний аналіз обов'язково включає більш-менш явні міркування щодо кількості варіантів інтерпретації словоформи, тобто визначення лексичних одиниць, пов'язаних з лексемою [103].

З наведеного вище пояснення можна зробити висновок, що семантика відіграє дуже важливу роль у перекладознавстві, слугує його теоретичною основою, за допомогою якої перекладознавці розробляють практичні підходи та методи.

Семантична модель перекладу розглядає виконання перекладу як виділення у вихідному тексті сем – тобто смислових елементів і вибір таких одиниць мови перекладу, які містять такі ж семи. Таким чином, згідно з цією моделлю, в перекладі передається лише зміст, комунікативно релевантний в даній ситуації, адже перекладна еквівалентність базується на відповідності перекладу і оригіналу.

Семантична модель перекладу пояснює причини існування семантичних розбіжностей між оригіналом та перекладом, що вказує на фактори вибору перекладачем того чи іншого варіанту перекладу [103].

Однак В. Н. Комісаров відзначив і деякі недоліки цієї моделі. На його думку, вона не пояснює випадки, коли при описі аналогічного явища або ситуації в різних мовах використовуються різні семантичні категорії: наприклад «instant coffee» – «розчинна кава»; не досліджує проблеми перекладу образних асоціацій, що є неоднозначними в різних мовах, а також можливості використання мовних одиниць у переносному значенні [23, с. 189].

Звідси бачимо, що політичний дискурс є складним, і в той же час, цікавим для лінгвістичних досліджень явищем. Соціологи, лінгвісти та політтехнологи розглядають мовні засоби та стратегії публічного мовлення як важливий інструмент влади та впливу на суспільство, а вивчення структурних та функціональних особливостей політичних промов дає змогу зрозуміти поведінку відомих політиків, громадських діячів та відповідну реакцію суспільства.

1.3 Ознаки та характеристика текстів офіційно-ділового стилю і їхній переклад. Особистість мовця як проблема перекладу.

Сферою використання публіцистичного стилю є громадсько-політична, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання тощо. Його основне завдання полягає у вирішенні суспільно-політичних питань, реалізації активного впливу на реципієнта, спонукання його до діяльності, а також пропаганда певних ідей, переконань, агітація за втілення їх у життя. Поєднання логічності доказів, точності висловлення наукових положень та реальних фактів з емоційно-експресивною образністю, широке використання художніх засобів є основними ознаками публіцистичного стилю. В публіцистичному стилі виділяють кілька підстилів, кожному з яких властиві жанрові й мовні особливості: науково-публіцистичний стиль, художньо-публіцистичний стиль, есе [24, с. 308].

Відповідно до трактування В.Н. Комісарова, кожен текст публіцистичного стилю є порівняно обмежений відрізком мовлення, що утворюється і оформлюється як самостійне інформаційне повідомлення, в результаті конкретно-індивідуального використання соціально-значущих одиниць мови і репрезентує індивідуально-соціальний витвір [23, с. 206]. Це письмове повідомлення, яке характеризується змістовою та структурною завершеністю і певним ставленням автора до предмета повідомлення. Публіцистичний текст у синтаксичному відношенні репрезентує сукупність речень, об'єднаних за змістом і за допомогою лексично-граматичних засобів.

Офіційні документи є спеціалізованими текстами, які найбільш часто перекладаються через свою широку суспільну корисність. Суттєвою особливістю стилю є використання слів у їх логічному словниковому значенні. Тут немає місця для слів із контекстуальним значенням або для будь-якого виду одночасного здійснення двох значень, як в інших стилях. На рівні словникового запасу ми не можемо знайти слів, які б були емоційно позначені. Немає зменшувальних та збільшувальних суфіксів. Перекладаючи офіційні документи, перекладач повинен уникати двозначності. Цей тип перекладу вимагає суворої точності, щоб зберегти єдине і правильне значення оригінального повідомлення [101].

Стиль офіційних документів характеризується кліше, встановленими виразами, умовами (наприклад, додатковий дохід, оподатковувана потужність, номінальна вартість (фінансова); ратифікувати угоду, меморандум, позатериторіальний статус (дипломатичний); встановити необхідні умови, скорочену процедуру, угоду про наступні пункти (юридичну). Завдання перекладача – знати та використовувати їх еквіваленти в цільовому тексті [36, с.124-128]. У цих текстах використовуються аббревіатури, умовні символи та скорочення. Перекладач повинен знати, що в цільовому тексті скорочені назви товарних знаків товару повинні подаватися оригінальним написанням. Іноземні власні назви, назви іноземних фірм, акціонерних товариств, концернів, монополій транслітеруються. Назви машин, приладів, хімічних речовин також транслітеруються. Географічні назви та кліше перекладаються за допомогою еквівалентів. Широке використання термінів поєднує стиль офіційних документів та

науковий стиль. Тексти офіційних документів характеризуються високою частотою використання іменників, включаючи дієслівні іменники або нескінченні форми дієслів, низькою частотою використання прикметників, відносні прикметники використовуються переважно у встановлених словосполученнях (наприклад: social protection – соціальний захист, regulatory enactment – нормативні акти, financial help – матеріальна допомога), займенники рідко використовуються для заміни іменників або прикметників).

Що стосується граматики, то однією з важливих особливостей цього стилю є стислість змісту та жорстка організація граматичних структур, що досягається переважанням іменникових конструкцій, дієприкметників чи дієприслівникових зворотів замість повних речень [28, с. 79]

Більшість даних вводиться через іменні структури (прізвище, ім'я, по батькові, дівоче прізвище, заняття батька/матері, дата народження, стать, місце народження, район реєстрації, підпис, місце проживання інформатора, округ, місто чи селище, зареєстрований номер, дата тощо). Інформація, що залишилася, дуже часто передається через структури, наприклад «Дані щодо розміру» замість «Дані, що стосуються». Існують також знеособлені структури, такі як: «Для засвідчення», «Збір ... було сплачено». Безособовість текстів є їх спільною рисою [28, с. 78].

Комунікативні стратегії, які використовуються у офіційно-діловому стилі, є інформативними та директивними [39, с. 135].

У текстах українських офіційних документів багато безособових, невизначено-особових та інфінітивних речень, іменних присудків та синтаксичних конструкцій з невизначеними формами дієслова [40, с. 40].

Коли мова йде про структурні особливості офіційних документів, то ознакою хорошого перекладу є: зберігання семантичної відповідності вихідного тексту в перекладеному варіанті – дбаючи про так звані семантичні домінанти (мережа прямих зв'язків між основними термінологічними одиницями); дотримання нормалізованої конструкції тексту (певним чином формально організованого); використання належних ланцюжків сполучників – послідовностей певних мовних пристосувань, що утримують

зв'язність тексту, напр. в результаті, як наслідок, тощо; дбаючи про зв'язність, використовуються типові речення, що позначають початок і кінець тексту, дотримання правильного поділу тексту, використання формальних сполучників, окремих абзаців або індексування послідовності кроків аргументації.

Стиль офіційних і ділових документів має свої лексичні та граматичні особливості та поділяється на такі підстили:

а) мова юридичних документів: тексти документів національного законодавства (конституцій, законів, статутів, указів, розпоряджень, норм і правил) та міжнародного права (договорів, угод, темпів, статутів, декларацій, обміну нотами тощо);

б) мова ділових документів (контракти, листи, службові записки тощо);

в) мова військових документів (військові статuti, правила, положення та накази, за винятком технічних посібників та документації, що належать до науково-технічного стилю) [13, с. 98].

Метою спілкування в офіційному стилі мови є прив'язання адресата (читача) до певного виду поведінки. Тому, згідно з спеціалізованою термінологією, ці тексти мають високий ступінь авторитету та зобов'язуючої сили. Вони призначені змінити поведінку людей і, отже, змінити реальність. Етикет перформативу також може бути застосований до цих текстів.

Спілкування за допомогою офіційних документів може відбуватися між:

- двома або більше державами чи урядами (міжнародні договори, угоди, хартії, конвенції, пакти, декларації, обмін нотами тощо);
- державою та її громадянами (конституції, статuti, закони, декрети, акти, резолюції, накази, норми та правила);
- двома або більше юридичними або фізичними особами, таких як компанії, агентства, установи чи фізичні особи (господарські контракти, листи, службові записки);
- особою, яка має повноваження та підлеглими (накази, розпорядження, розпорядження, директиви тощо).

Офіційні документи мають високий ступінь повноважень та відповідальності, що «закодована» в них. Це досягається прямим посиланням на авторів документа та його адресата, час і місце складання документа, використанням «обов'язкових» слів (перформативних дієслів та іменників), таких як порадити, погодитись, взятись, гарантувати, обіцяти, просити, повторювати, визнавати, поважати, просити, рекомендувати; угода, постанова, рішення, наказ тощо [5, с. 35-37].

Обов'язковість офіційних документів забезпечується також широким використанням модальних дієслів, таких як *should, would, may, need, must, must, be etc.* Зв'язуючий характер міжнародних правових документів настільки високий, що їх переклади не розглядаються як офіційні версії цих текстів і вимагають юридичної процедури автентифікації, коли сторони угоди взаємно домовляються розглядати тексти різними мовами-оригіналами [20, с. 179].

Тому надається спеціальний пункт, згідно з яким сторони вважають обидва тексти (наприклад, англійською та українською мовами) однаково авторитетними (або «автентичними»), вводиться вкінці кожного міжнародно-правового документа (договору, угоди, конвенції тощо).

Преамбула до міжнародно-правових документів відіграє дуже важливу роль, оскільки, як правило, вона містить «перформативну» формулу «домовились» або «домовились таким чином», що робить решту тексту обов'язковим для сторін виконувати те, про що вони домовились [22, с. 93-98].

Тексти офіційних документів також характеризуються:

– умовністю висловлювання: специфічний склад, поділ на структурні частини (преамбула, центральні речення, вступні адреси, заключні речення, підписи, печатки, зазначення дат, імена адресатів тощо);

– сталими виразами та високолітературними офіційними словами, наприклад, *прошу повідомити вас; від імені; Шановний пан; Поважні договірні сторони цим домовляються про таке; цим; до цього; тут; вищезазначений; нижче підписалися.*

– термінами, які мають відношення до теми документа та які повинні бути однозначними, наприклад, звільнення від сплати податку, нерухоме майно, призначена

авіакомпанія; авіаційні послуги; зупинка з некомерційною метою; територіальні води тощо;

– закодованим характером мови: використання символів, скорочень та аббревіатур, наприклад: МВФ (Міжнародний валютний фонд); ООН (ООН); ПДВ (податок на додану вартість); PLC (акціонерне товариство); Gvt (уряд). USS (корабель США); А/Т (протитанковий), € (євро); atk (атака); тощо;

– відсутністю будь-яких емоцій, стилістичних прийомів та виразних засобів;

– ускладнений синтаксис: об'єднання кількох висловлювань в одне речення, яке зазвичай починається з нового абзацу; використання дієприкметникових, дієприслівникових та інфінітивних конструкцій, довгих складних та складених речень;

– посилення на сьогодні чи майбутнє, що виражається частим використанням теперішнього невизначеного, теперішнього досконалого та майбутнього невизначеного часу [37, с. 47-56].

При виконанні перекладу перекладач повинен звернути увагу, крім інших факторів, на особистість мовця, оскільки особистість проявляє себе і в мові. Існує вислів Сократа: «Заговори, щоб я тебе побачив», який показує тісний зв'язок між особистістю та її мовою. Такий зв'язок обумовлює і «мовну особистість» – термін вжитий вперше в 1930 р. мовознавцем В. В. Виноградовим та розроблений лінгвістом Ю. М. Карауловим, який визначив мовну особистість, як «сукупність здібностей і характеристик людини, які зумовлюють створення нею мовних творів (текстів)» [2, с. 207].

Особистість мовця є різноплановою і може розглядатися з різних позицій.

В соціальному аспекті особистість відображає сукупність соціальних властивостей та характеризується певною структурою. Основними складовими особистості є її роль, статус, спрямованість, активність в соціумі (соціальні потреби та цінності) [6, с. 45]. Вплив соціального статусу на мову та пов'язаний з нею ступінь перекладності розглянемо на прикладі Джеремі Корбина, який походить із сім'ї середнього класу (мати – вчитель, батько – інженер). Ось, як приклад, абзац із його промови до делегатів конференції Лейбористської партії в 2019 році:

Tomorrow parliament will return. The government will be held to account for what it has done. Boris Johnson has been found to have misled the country. This unelected Prime minister should now resign. [91]

Така чіткість висловлювання, простота та короткість речень пояснюється і тим, що Джеремі Корбін є очільником лейбористської партії – партії робітників, службовців та менеджерів нижньої ланки і його промови на конференціях, його інтерв'ю і т. д. спрямовані саме на цю аудиторію і повинні, звичайно, бути зрозумілими та доступними для них. Тут ми не знайдемо таких стилістичних прийомів, як іносказання, інсинуації, цитування відомих соціально-політичних діячів і т.д., що є характерним для очільників протилежного табору (наприклад, діячів консервативної партії). Ця простота, ясність, поміркована швидкість мовлення, відсутність зловживань ефектними засобами у своїх промовах – ось приклад ідеального мовця для більшості перекладачів. Особливо слід відзначити легку перекладність промов Джеремі Корбина та зрозумілість і доступність для широкого кола, включаючи і робітничий клас.

Простота та пов'язана з нею легка перекладність промов Корбина контрастує з промовами ряду представників, що походять із вищих сфер – високих урядовців, банкірів, промисловців, власників великого капіталу. Зупинимось коротко на особистості Пана Джейкоба Ріс-Могга, члена парламенту від консервативної партії і близького союзника прем'єра Бориса Джонсона. Ріс-Могг – спадковий парламентар, походить із родини, представники якої, відповідно до цифрового журналу politics.co.uk, утримують місце в парламенті протягом поколінь. Ріс-Могг навчався в елітному оксфордському коледжі, працював у інвестиційних банках Лондона, заснував свою компанію Сомерсет Кепітал Менеджмент (Somerset Capital Management). Його освіта та глибоке знання процесів і процедур у парламенті дає йому неймовірно широкий словниковий запас, до якого він може звертатися, виголошуючи промови в парламенті, на конференціях чи офіційних зустрічах. Дехто навіть вважає, що він навмисно ускладнює свої промови, намагаючись виглядати інтелектуалом. Його колеги-депутати знають, про що він говорить, однак його мова часто настільки абстрактна, усіяна натяками, що у багатьох людей навіть у Англії виникає запитання, про що йдеться.

Наприклад, його обґрунтування необхідності нових виборів до парламенту було сформовано таким чином:

A new egg must be laid that is not addled, as this one is [87].

Повинна прийти нова чесна і незаплямована людина.

В плані пристосування особистості до соціального оточення соціологи Ф. Знанецький та В. Томас [79, с. 156] виділили такі типи особистості мовців:

«богемний» – пристосовується до ситуаційних умов, не знаходячи твердої опори у собі та пливучи за течією; мова такої особистості часто є яскравою та емоційною, мовлення швидким, а в плані в перекладальності утримує перекладача в стані певної напруги;

«міщанський» – посилається на традицію, не виявляючи соціальної гнучкості і не знаходячи опори в собі;

«творчий» – покладається на власні сили. Такій людині властиво змінювати моделі поведінки, культуру, вона здатна на винаходи та інновації.

Згідно із загальною класифікацією особистості промовця виділяють два основних типи: 1) стандартну мовну особистість, яка відображає усереднену літературно оброблену норму мови, і 2) нестандартну мовну особистість, яка об'єднує в собі «верхи» і «низи» культури мови. До стандартних мовних особистостей можна віднести колишнього прем'єр міністра Терезу Мей. Розглянувши її промову на конференції консервативної партії [91], можемо зробити висновок про чітку викладку промови, відсутність ефектних прийомів, як яскравих порівнянь, натяки, алегорії, що в плані перекладальності не становить значних проблем.

Певні труднощі для перекладача можуть становити такі характеристики особистості мовця, як рішучість, впевненість чи висока цілеспрямованість. З ними пов'язаний набір мовних засобів для досягнення поставлених цілей, який часто включає використання таких понять, як «гідність», «справедливість», «обов'язок». Одночасно такий мовець враховує фактор соціальних очікувань та конфігурує свій дискурс відповідно до цінностей суспільства, щоб включаючи теми, пропозиції та деякі поняття, як «мама», «діти». У цьому випадку ми маємо справу з процесом налаштування

програми вербальної поведінки. Прикладом такої особистості є колишній прем'єр Маргарет Тетчер. Її мовленнєвий образ – це комбінаторна формація, що включає властиві (природні) параметри (чоловічий стиль та директивний спосіб спілкування, індивідуальна концептуальна сфера) та набір компонентів, необхідних для успішної співпраці з електоратом. Для досягнення необхідного ефекту вона використовувала і перефразування відомих популярних виразів. У своїй промові на конференції Консервативної партії 10 жовтня 1980 [89] М. Тетчер вжила зворот *“the ‘U’ turn”* (популярний лозунг-заклик членів консервативної партії зробити різкий поворот у політиці) і далі ефективно використала його для формулювання рішучої своєї відмови змінити курс, перефразувавши його у фонетичний омонім *“you turn”* – (*“you turn, if you want to”*), одночасно підкріплюючи таку відмову метонімією, звертаючись до себе, як *«the Lady»*: *“the Lady’s not for turning”*. Така комбінація засобів послужила для підсилення враження твердості та непохитності обраного курсу, для утвердження своєї особистості, як проактивної, рішучої особи, здатної на дії. Одночасно тактика використання перефразування в поєднанні з метонімією повинна була послужити меті приведення опонентів у стан сум’яття.

Іншим важливим фактором є схильність мовця до вживання ідіоматичних зворотів. Для перекладача особливо важким елементом в цьому плані є вживання ідіоматичної лексики зниженого реєстру. Загальновідомим випадком є легендарна *«кузькина мати»* секретаря партії М. Хрущова, яка була незрозумілою для перекладача, тому перекладена буквально, як *«Kuzma’s mother»*. Такий переклад був загадковим та незрозумілим для аудиторії.

У своїй роботі *«Специфіка публічної промови»* С. Ф. Іванова наводить свою класифікацію мовних типів, пов’язуючи особливості ораторів з їх темпераментом (холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік), що, звичайно, відбивається і на ступені легкості/важкості перекладності їх промов [19, с. 34].

Раціонально-логічний. Мовці такого типу схильні до міркувань, аналізу явищ, строгої аргументації вчинків. Виступ такого типу мовця характеризується послідовною систематизацією матеріалів, обмірковуванням і розробкою докладного плану. Такий

план ніби «сидить у них усередині», і оратори під час виступу не користуються ним. У його промові відсутня емоційна спонтанність. Раціонально-логічними мовцями найчастіше бувають сангвініки. Їх промови, виступи, бесіди найчастіше добре піддаються перекладу.

Емоційно – інтуїтивний. Представники цього типу мають виражену експресивність, яка надає промові яскравості і виразності, однак часто позбавляє її логічності. Вони говорять захоплено, палко, пересипаючи свою промову гострими словами, каламбурами, але не завжди можуть слідкувати за логічною послідовністю. Представник цього типу найчастіше проявляє холеричний темперамент, а його промови часто-густо складають труднощі для перекладача.

Філософський тип. Малоемоційний, схильний до аналізу, іноді дуже організований. Цьому типу мовця притаманний незмінний інтерес до пізнання, глибоке розуміння теми його виступу. Загальною рисою даного типу є прагнення до дослідження, глибокого осмислення явищ, бажання та вміння втягнути в цей процес і аудиторію. Представник цього типу найчастіше буває флегматиком.

Ліричний або художньо-образний тип. Володіє образною мовою, багатою виразними засобами, при цьому поетичність переважає над філософською складовою. Глибока емоційність, ліризм, внутрішнє хвилювання, гостра вразливість, проникливість – риси, характерні для цього типу. Такими мовцями найчастіше є меланхоліки. Як правило, «мовні продукти» такого типу відзначаються легкою перекладністю.

Таким чином можемо зробити висновок, що ступінь перекладності варіюватиметься не лише в залежності від стилю чи лексично-семантичних особливостей промови, а й від особистості мовця, яка далеко не в останню чергу також визначатиме мовні обороти та техніки, що будуть застосовуватися перекладачем у процесі здійснення перекладу.

Прагматичний підхід до перекладу описує соціальні взаємозв'язки та взаємодії за допомогою текстів. Для процесу перекладу перекладач повинен обирати відповідні стратегії, аби цільовий текст відповідав оригіналу з точки зору ситуативної доцільності та інтенції мовця. Компонентами прагматичної еквівалентності є такі складові, як

ситуативність – відповідне використання в конкретній ситуації, навмисність, що відображає намір мовця, прийнятність – вплив цільового тексту на свого реципієнта, контекст, використання якого є невід'ємною частиною прагматичного підходу до перекладу.

Щодо розуміння або сприйняття контексту, слід зазначити, що воно здійснюється шляхом об'єднання чи зв'язку нової інформації, поданої в тексті, з пізнанням світу або певної ситуації, цей процес називають «актуалізацією». Текст-джерело має відповідати сприйняттю цільового тексту з дотриманням соціокультурних норм відповідності цільовій культурі, для чого перекладач обирає правильну стратегію.

Стиль офіційних документів характеризується кліше, встановленими виразами та умовами; завдання перекладача полягає в тому, щоб знати та використовувати їх еквіваленти в цільовому тексті. Стиль офіційних і ділових документів має свої лексичні та граматичні особливості. Комунікативні стратегії, які використовуються у офіційно-діловому стилі, є інформативними та директивними. Стиль офіційних і ділових документів має свої лексичні та граматичні особливості, характеризується умовністю висловлювання, сталими виразами та офіційними словами, спеціалізованою термінологією.

Крім перелічених факторів, неабияку роль відіграє особистість мовця, яка впливатиме на вибір перекладацьких стратегій. Існує чимало класифікацій мовних типів за різними ознаками. Відтак, перекладач повинен відобразити у цільовому тексті не лише інтенцію мовця, але і його темперамент, емоційність, ерудованість, культуру.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ДОСЯГНЕННЯ СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

2.1. Методи дослідження

Вибір методів дослідження засобів досягнення семантико-прагматичної еквівалентності в тексті публіцистичного стилю, а саме в офіційно-ділових промовах, зумовлений потребою комплексного та системного опису цього явища відповідно до сформульованих у вступі цілей та поставлених у роботі завдань. Їх реалізація потребує застосування таких методів дослідження:

1. *Метод кількісних підрахунків* було використано у розрахунках частоти лексико-семантичних одиниць та частоти розподілу різних типів речень (коротких, довгих). Звернувшись до цього методу дослідження, ми виявили розбіжності в тексті оригіналу та тексті перекладу.

2. *Семантичний аналіз* сприяв визначенню семантичних особливостей офіційно-ділових промов, а саме:

1) використання формального стилю, зокрема й у формах звертання і прощань. У дипломатичному дискурсі категорія ввічливості проявляється в старанному дотриманні вимог протоколу для побудови комунікації, що ґрунтується на засадах рівності, взаємоповаги, толерантності і коректності. Соціальні цінності і норми визначають стандарти ввічливої комунікації, які дозволяють «образити» адресата при передачі інформації. Слід зауважити, що соціальний фактор є не менш важливим, ніж морфологічні, синтаксичні та семантичні правила написання дипломатичних документів. Ступінь ввічливості визначається протоколом з метою виявлення поваги, як крок у відповідь в одному випадку або як дотримання етикетних норм в іншому;

2) використання лексичних одиниць наближених до розмовного реєстру (що вказує на емоційність промови);

3) використання складних речень та конструкцій; (для спрощення синтаксису використовувались трансформації членування речення – прості речення та конструкції, фрагментні синтаксичні структури та дробіння складного речення на кілька неповних);

4) дослівний повтор й відтворення ідентичного змісту в семантично-синонімічній формі. Адже у політичному дискурсі повтори вважаються досить ефективними.

3. Трансформаційний метод. Звернувшись до цього методу ми відзначили, що підґрунтям класифікації мовних структур є їх еквівалентність до інших за будовою структур, тобто можливість однієї структури перетворюватись на іншу (до прикладу, коли конструкція активна трансформується в пасивну).

В основі трансформаційного аналізу лежить уявлення, що будь-яка складна синтаксична структура містить у собі прості структури, завдяки чому за допомогою невеликого набору правил перетворень можна з простих структур вивести складні.

Метод трансформаційного аналізу полягав у дослідженні різних видів лексичних, лексико-граматичних та граматичних трансформацій. Заміна частин мови потрібна з огляду на відсутність тієї чи іншої конструкції у цільовій мові, розбіжність у вживанні відповідних форм і конструкцій, а також має і лексичні причини: різне слововживання, різні норми сполучуваності в англійській та українській мовах, відсутність частин мови з відповідним значенням.

Трансформаційний аналіз було використано у лінгвістичних дослідженнях синтаксису, морфології, словотвору та лексичної семантики. Варто зазначити, що із розширенням трактування трансформацій за рахунок зняття з визначення трансформації умови незмінності лексичного складу речення й умови незмінності синтаксичних відношень між словами, сфера застосування трансформаційного аналізу значно розширилася.

4. Порівняльно-перекладознавчий аналіз було залучено для зіставлення оригінального тексту англійською мовою з текстами перекладів українською мовою. Таке зіставлення дозволило отримати дані про ступінь близькості на рівні змісту оригіналу та перекладів та визначити прийоми досягнення прагматичної еквівалентності у перекладі. Основним способом перекладу термінів вважають

переклад за допомогою лексичного еквіваленту, який забезпечує постійну лексичну відповідність, що точно співпадає із значенням слова. У здійсненні цього процесу важливу роль відіграють терміни, які мають еквіваленти в мові перекладу, адже вони служать основними пунктами в тексті, від яких залежить розкриття значення інших слів та з'ясування характеру тексту. Отож, при їх перекладі дуже важливо вміти знаходити відповідний еквівалент. Л. К. Латишев вважає емпіричний підхід до аналізу даних перекладацької практики найперспективнішим у перекладознавчих дослідженнях, оскільки він дає змогу пояснити більшість перекладацьких прийомів, що забезпечують еквівалентний переклад, наприклад, заміну вихідного змісту.

Для перекладу термінів-словосполучень було використано такі прийоми:

- 1) прийом опису – використання поширеного пояснення значення даного слова для його передачі;
- 2) переклад за допомогою використання родового відмінку;
- 3) прийом калькування – переклад слова чи словосполучення мови оригіналу за його частинами із наступним складанням цих частин;
- 4) прийом транскрибування – передача літерами цільової мови звучання слова мови оригіналу;
- 5) переклад за допомогою використання різних прийменників.

Порівняльний аналіз лексичних, граматичних і лексико-граматичних особливостей усного дипломатичного тексту з позиції еквівалентності в перекладі показав, що в процесі перекладу текстів офіційно-ділового дискурсу, зокрема текстів міжнародних дипломатичних промов, має місце стійка тенденція до збереження паралелізму. В окремих випадках дещо менший ступінь інваріантності значень досягається шляхом використання в перекладі структур, пов'язаних з аналогічною структурою відносинами синтаксичного варіювання, зокрема, використовуються синонімічні граматичні структури, а також граматичні заміни. Для досягнення семантико-прагматичної еквівалентності на комунікативно-прагматичному рівні необхідно враховувати комунікативну ситуацію та прагматичну настанову автора тексту та реципієнта, а також функціональні характеристики тексту.

У нашому дослідженні застосовано зіставний метод для встановлення розбіжностей між оригінальними текстами та їхніми перекладами. Завдяки застосуванню зіставного методу, перекладознавці мають змогу виявити збіги й відмінності в зіставлюваних парах, розкрити конкретні унікальні ознаки мови перекладу, визначити спільні закономірності, які властиві всім або декільком перекладам.

2.2. Методика аналізу досягнення семантико-прагматичної еквівалентності в перекладах офіційно-ділових промов

На першому етапі дослідження відбувався процес отримання фактів, шляхом добору фонографічних, лексико-семантичних, морфологічних та синтаксичних відхилень від норми формувалася емпірична база. Використовувались різні способи та прийоми, виокремлювались і накопичувались фактичні дані – емпірична основа дослідження.

Методом суцільної вибірки з офіційно-ділових промов британських урядовців Бориса Джонсона, Маргарет Тетчер, Мері Кей, Тоні Блера, Джеремі Корбіна, Августуса Ясперта та їх офіційних перекладів українською мовою відстежувались семантична та прагматична еквівалентність та було виокремлено певні невідповідності. Матеріалом дослідження також слугували дипломатичні документи: вербальні ноти, протоколи, меморандуми, заяви уряду та інші офіційні документи, інформаційні повідомлення та звернення; газети *the Guardian*, *the Times*, *the Daily Telegraph* і теле-ресурси *BBC News*, *BBC Parliament*.

На другому етапі з'ясований зміст понять семантичної та прагматичної еквівалентності у публіцистичному тексті.

На третьому етапі встановлені та систематизовані прийоми і способи перекладу лексико-семантичних, морфологічних та синтаксичних мовних відхилень, що зустрічаються у первинних текстах офіційно-ділових промов. Цей етап дослідження передбачав залучення зіставного аналізу форми та змісту тексту перекладу з формою та

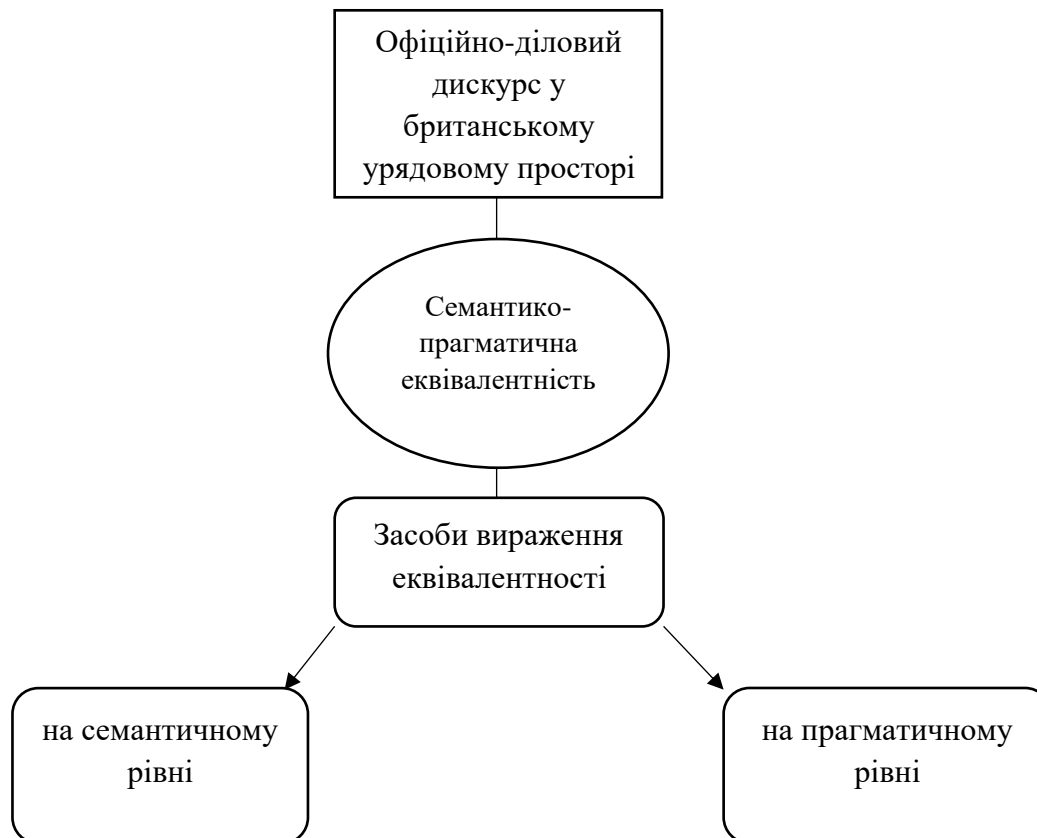
змістом тексту оригіналу, структурно-семантичного, трансформаційного та порівняльно-перекладознавчого аналізів.

Дослідження засобів досягнення еквівалентності на лексико-семантичному рівні свідчить, що еквівалентність виражається за допомогою таких трансформацій: генералізація, конкретизація, калькування, транслітерація й транскрипція, антонімічний переклад, вилучення та додавання слів. Необхідність використання зазначених трансформацій пояснюється розбіжностями лексико-семантичних систем англійської та української мов, відсутністю однослівних відповідників в українській мові, контекстом та розбіжностями національно-культурних традицій країн. Граматико-синтаксичні засоби досягнення еквівалентності представлені в нашому аналізі: членуванням та об'єднанням речень, граматичними замінами, перестановками та антонімічним перекладом, широке застосування яких має на меті подолання граматико-синтаксичних розходжень між текстом оригіналу та текстом перекладу, відмінностей в системах двох мов, а також культурних розбіжностей.

На четвертому етапі проаналізовано основні випадки вживання неологізмів, виокремлено їх прагматичну цінність у перекладі та виявлено специфіку їх появи у тексті. Цей етап дослідження потребував залучення контекстуального та семіотичного аналізів, оскільки неологізми є особливим видом лексики кожної мови, який є найбільш нестійким та змінюваним. До складу неологізмів належать слова як загальноживаної, так і спеціальної, нейтральної та стилістично забарвленої лексики, тобто при перекладі слід зважати не лише на точність та адекватність передачі змісту тексту, а також прагнути того, щоб переклад відповідав емоційному навантаженню тексту оригіналу, його стилістиці та передавав такі стилістичні прийоми, як алітерація і тавтологія. Слід відзначити, що переклад неологізмів є одним із найскладніших та вимагає ґрунтовної теоретичної підготовки та практичних навичок у перекладача, специфіка перекладу даного виду лексики в межах публіцистичного тексту ще більше ускладнює досягнення адекватності та точності в перекладі. Ці складнощі обумовлені прив'язаністю певного тексту до соціокультурного, історичного, релігійного або іншого контексту, і тому

вимагають поглибленого вивчення та аналізу можливих способів передачі неологізмів з однієї мови іншою.

2.3. Візуалізація основних етапів

Вибір методів дослідження був зумовлений потребою комплексного та системного опису засобів досягнення семантико-прагматичної еквівалентності цільового тексту офіційно-ділового стилю. Для цього застосували метод кількісних підрахунків, семантичний аналіз, трансформаційний метод, та порівняльно-перекладознавчий аналіз. Спостерігалось, що для перекладу термінів-словосполучень перекладачі вдавалися до прийомів опису, калькування, транскрибування, прийомів за допомогою використання родового відмінку та різних прийменників.

Порівняльний аналіз лексичних, граматичних і лексико-граматичних особливостей усного дипломатичного тексту показав, що в процесі перекладу текстів

офіційно-ділового дискурсу, зокрема текстів міжнародних промов, має місце стійка тенденція до збереження паралелізму.

У дослідженні було використано зіставний метод для встановлення розбіжностей між оригінальними та цільовими текстами. Процес дослідження складався із чотирьох етапів: вибірки матеріалів дослідження, з'ясування змісту понять семантичної та прагматичної еквівалентності в публіцистичному тексті, встановлення прийомів та способів перекладу мовних відхилень, аналізу основних випадків уживання неологізмів.

РОЗДІЛ 3. Засоби досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов

3.1. Семантичні особливості перекладу текстів офіційно-ділового стилю

Дж. Катц визначає семантичну інтерпретацію як результат використання словника і проєкційних правил до структури одиниці [21, с. 33]. У словнику кожному слову відповідає його семантична представленість, яка має складну внутрішню структуру. Системи проєкційних правил забезпечують об'єднання цих семантичних представлень. Словник містить інформацію про значення слів (або інших лексичних одиниць), а проєкційні правила визначають, як саме поєднуються значення слів, коли вони входять у граматичні конструкції. Тому кожне тлумачення будується на основі набору семантичних ознак, що відповідають елементарним поняттям [21, с. 36].

Пітер Ньюмарк, розглядаючи різницю між методами та процедурами перекладу, пише: «В той час як, методи перекладу стосуються всього тексту, процедури перекладу використовуються для речень і для менших частин мови». Пітер Ньюмарк поділяє методи перекладу на семантичний та комунікативний переклад [70, с. 133].

Завдання семантичного перекладу: точно відтворити забарвлення, тон мови-джерела, граматичні структури, зберегти ідіолект (індивідуальний стиль автора), його форму вираження, естетичну цінність тексту-джерела.

Завдання комунікативного перекладу: передати точне контекстуальне значення оригінального тексту в такий спосіб, щоби зміст і мова були цілком прийнятними і зрозумілими для аудиторії; справити на слухачів/читачів якомога ближче враження до того, яке справляє на них оригінальний текст.

Ньюмарк пише про континуум, який існує між «семантичним» та «комунікативним» видом перекладу. Будь-який переклад може бути «більш або менш семантичним, або більш або менш комунікативним – навіть певна частина речення може бути передана більш комунікативно чи менш семантично».

Аналізуючи промову Бориса Джонсона («Реакція на міжнародний скандал внаслідок отруєння хімічною сполукою Новічок») та її переклад українською мовою,

здійснений перекладачем Віктором Трегубовим, можна стверджувати, що відповідно до поділу текстів щодо функцій мови, цю промову можна віднести до такої, що виконує експресивну функцію, тобто стиль є важливішим, аніж факти. Проте, у промові також спостерігаються ознаки комунікативного перекладу. Зважаючи на імпульсивний характер мовця, можна зазначити, що ця промова також виконує спонукальну (кличну) функцію – переконує та скеровує слухача.

Щодо типу інформації, варто зауважити, що даній промові притаманий естетичний тип інформації, яка передається в тексті перш за все за допомогою стилістичних засобів (метафор, метонімії, епітетів, порівнянь і т.д.). Оскільки, цій промові певної мірою характерна спонукальна функція, слід підкреслити у ній наявність «емоційного» виду інформації.

Експресивність та емоційність промови та її перекладу спостерігається в поданих реченнях та особливо в останньому уривку промови (доданому в кінці цього розділу). У першому прикладі експресивність передається за допомогою іронії. У перекладі вона відтворюється аналогічним художнім тропом.

*“I tell you that the arsenals of this country and of our friends are **not stocked with poison** but with something vastly more powerful: the power of imagination and creativity and innovation that comes with living in a free society, of a kind you see all around you today”* [84].
*«Я кажу вам, що арсенали нашої країни і наших друзів **не забиті отрутою**. У них децю значно могутніше – сила уяви, креативності та інновацій, що дарує життя у вільному суспільстві, у тому, що ми зараз бачимо довкола себе»* [82].

У наступному прикладі промовець вдається до доволі різкої тональності, кваліфікуючи вчинки лідера згаданої держави, як лікарський діагноз, за допомогою епітету *paranoid*. В українському перекладі використовується епітет-відповідник.

*Because it cannot be said too often that the **paranoid imaginings** of their rulers have no basis in fact, they are not ringed by foes but by countries who see themselves as admirers and friends, who have taken this action this week because they want nothing so much as to have an end to this pattern of disruptive behaviour...”* [84].

Бо ми не втомимося повторювати – **параноїдальні вимисли** їхніх керівників ні на чому не ґрунтуються. Вони оточені не ворогами, а країнами, готовими до поваги та дружби, які змушені були вдатися до дій минулого тижня тому, що вони хочуть лише покласти край цій руйнівній поведінці...» [82].

Щодо кореляції функцій тексту, методів перекладу та типу інформації можна зробити висновок, що промова Бориса Джонсона виконує в більшій мірі експресивну, в меншій – спонукальну (кличну) функцію, належить до семантичного та комунікативного методів перекладу та містить в основному естетичний та емоційний вид інформації.

Слід пам'ятати про адекватність перекладу під час вирішення лексичних проблем перекладу. Є три типи еквівалентності перекладу:

1) формальна еквівалентність – схожий зміст, структура і семантичні компоненти речення: *and the only question is whether he will confess or be caught* [84] – питання лише в тому, чи він зізнається сам, чи його спіймають [82];

2) часткова еквівалентність – невідповідність спостерігається на граматичному, лексичному чи стилістичному рівні. Еквівалентність цього рівня можна досягти завдяки таким перекладацьким трансформаціям, як лексична і граматична субституція, парафраз, компенсація, додавання, опущення. Досягаючи цей тип еквівалентності, особливу увагу слід приділити його прагматичним та стилістичним аспектам. Стилiстична еквівалентність полягає у використанні лексичних одиниць, які б мали відповідну стилістичну та емотивну конотацію (слова високої стилістичної тональності, нейтральної та зниженої). Прагматична еквівалентність досягається лише за умов врахування екстралінгвістичного контексту та фонових знань перекладача: ... *in the sense that we are all confident of the culprit* [84] – У тому сенсі, що ми всі знаємо, хто винен... [82].

3) ситуативна еквівалентність – одне і те саме явище у мові-джерелі та у цільовій мові перекладу описується по-різному через відмінності мовних картин світу. До цього виду еквівалентності належать переклади наказів, попереджень, сталих виразів, фразеологічних одиниць тощо. На цьому рівні під час передачі змісту і смислу повідомлення форма вираження не зберігається взагалі: *whose presence they deem to be*

no longer conducive to the public good [84] – ... Чия присутність більше не вважається корисною для суспільних інтересів [82].

Частотність використання типів еквівалентності при перекладі офіційно-ділового стилю подано в Додатку А. Проаналізувавши 250 речень офіційно-ділових промов, виявили, що у перекладах превалювала часткова еквівалентність, яка становить 59% від загальної кількості типів прагматичної еквівалентності. Наступною за частотністю використання є ситуативна еквівалентність, яка складає 22%. Слідом за нею йде формальна еквівалентність, що дорівнює 19%.

Дослідники по-різному кваліфікують основні ознаки політичного дискурсу. Як предмет політичної філології – він розкритий у працях В. З. Дем'янова. Дослідник С. Т. Онуфрив вважає політичний дискурс вербалізованим виявом політики у конкретних соціальних координатах. Він аналізує соціальні теорії мови та дискурсу, на базі якого сформульовано й аргументовано концепцію розуміння дискурсу як структурно-діяльнісного соціального феномену, що складається з мови та соціального контексту її застосування. Водночас А. П. Мартинюк [96, с. 54] зазначає, що «ситуативний контекст дискурсу – спосіб моделювання релевантних з погляду суб'єкта факторів навколишнього середовища, що виробляється в процесі взаємодії суб'єкта з середовищем, під час якої фактори цього середовища стають частиною внутрішнього світу суб'єкта» [96, с. 109]. Отже, робимо висновок, що політичний дискурс є діяльнісною формою взаємодії політика з громадськістю.

Семантичними особливостями офіційно-ділового стилю є:

1) використання формального стилю, зокрема, й у формах звертання: *“My Lord Mayor, Your Excellencies, Ladies and Gentlemen.”* – *«Вельмишановний лорде-мере, ваші високоповажності, леді та джентльмени»*.

Слід зауважити, що для української мови невластиве таке привітання, очевидно, перекладач Віктор Трегубов намагався зберегти особливості оригіналу, відтворюючи в ньому повноту інформації, і для цього вдався до стратегії форенізації (відчуження);

Ввічливість і тактовність мовця виражена такою фразою:

But by your leave my Lord Mayor and without wishing to be in any way invidious I want to remind you of the full roll of honour...[84].

Але, з вашого дозволу, лорде-мере – не хотів би бути нестерпним – я все ж нагадаю повний почесний список країн, що вислали дипломатів...[82].

2) використання лексичних одиниць, наближених до розмовного реєстру (*kick out, no one would give a fig*), що вказує на емоційність промови. Фразове дієслово “*kick out*” – перекладач відтворив вдалим відповідником «*витурити*»:

*“As I speak there are now 27 countries that have themselves taken the risk of **kicking out** people whose presence they deem to be no longer conducive to the public good”.*

*«Як я зауважив, уже 27 країн ризикнули **витурити** людей, чия присутність більше не вважається корисною для суспільних інтересів». Переклад образної фразеології “no one would give a fig” перекладено його варіантним відповідником «будуть усім по цимбалах», коли з кількох фразеологічних одиниць вибирається одна – та, що найадекватніша в даному випадку:*

*“...if they believed **that no one would give a fig** about the suffering of Sergei and Yulia Skripal..” [84]*

«якщо вірили, що страждання Сергія та Юлії Скрипаль будуть усім по цимбалах...» [82].

Словосполучення ‘*silly walks*’ передано перекладчем як «*дурнуватих прогулянок*»:
“... in Iceland they mark Jan 7 with silly walks day in honour of Monty Python”.

3) використання складних речень та конструкцій;

Для спрощення синтаксису перекладач вдається до використання трансформації членування речення – використовує прості речення та конструкції, фрагментні синтаксичні структури та дроблення складного речення на кілька неповних, наприклад:

“I’m going to talk about Britain’s global role and our work with our allies around the world but I turn first to the events of this remarkable week because never before has there been a collective expulsion of Russian diplomats on the scale that we have seen over the last few days”. «Я хочу обговорити глобальну роль Британії та нашу роботу із союзниками у світі. Але спершу я звернуся до подій цього визначного тижня.(2) Бо ми ще ніколи не

мали такого масштабного колективного вислання російських дипломатів, як то було за останні кілька днів».

4) дослівний повтор й відтворення ідентичного змісту в семантично-синонімічній формі, адже М. Ландау вважає повтори ефективними у політичній стратегії [64, с. 13].

We are with you in Estonia, we are with you in training the armed forces in Ukraine, we are there in Nigeria and in the Middle East, where the fight against Daesh goes on and where the UK has delivered the second biggest number of air strikes after the US.

We are with you in the Sahel... – or we will be with you shortly – and HMS Sutherland is now in the Pacific, exercising alongside our Australian friends, and the UK has forces deployed in more countries than any other European power” [84].

Ми підтримуємо Естонію і тренуємо Збройні сили України, ми присутні в Нігерії та на Близькому Сході, де ще точиться війна з ІДІЛ, і де Сполучене Королівство на другому місці за авіаударами після США [82].

Ми з вами в Сахель (британські війська долучаються до кампанії проти ісламістів у пустелі Сахель у Малі – прим. перекладача) чи вже скоро там будемо, а корабель Її Величності «Сазерленд» зараз у Тихому океані тренується разом із нашими австралійськими друзями. Війська Великої Британії розміщені у більшій кількості країн, ніж у будь-якої іншої європейської сили [82].

Аналізуючи переклад, виявлено, що повтори замінені словами близькими за значенням і перекладено з використанням стратегії доместикації (одомашнення): “*We are with you in Estonia - Ми підтримуємо Естонію; we are with you in training the armed forces in Ukraine - тренуємо Збройні сили України; we are there in Nigeria – ми присутні в Нігерії, We are with you in the Sahel – Ми з вами в Сахель [82].*

Методологічною передумовою адекватного перекладу публіцистичного стилю виступає принцип діалектичної взаємозалежності форми і змісту. А. В. Федоров стверджує, що порушення цього принципу на користь одного з двох компонентів може значно деформувати текст, оскільки зміст першоджерела існує не сам собою, а тільки у єдності із формою, з мовними засобами, через які він реалізується, і його при перекладі можна передати тільки за допомогою мовних засобів [39, с 215].

Контекстуальна взаємозалежність форми і змісту мовних одиниць є основним мотивом ретельного аналізу, ціннісної інтерпретації і оцінки поліінформативного публіцистичного тексту-джерела та цільового тексту, що не дозволяє обмежуватися лише збереженням форми окремих елементів тексту, які мають інформаційне навантаження, не беручи до уваги той ефект, якого надає кожна окрема одиниця в системній цілісності тексту, і те, як він сприяє передаванню всієї інформації тексту [18, с. 87].

Як в оригіналі, так і в перекладі, високоефективними засобами передавання конотативної інформації на лексичному рівні виступають одиниці різних термінологічних систем, тропи (гіпербола, літота, метафора, синекдоха) та стилістичні фігури (епітет, антитеза, оксюморон, алюзія, індивідуально-авторське образне порівняння), інформативність яких розширюється, конкретизується і стає зрозумілою для реципієнта лише шляхом встановлення стилістико-контекстуального та морфолого-синтаксичного взаємозв'язку з іншими інформативними елементами повідомлення [13, с. 46-49].

У своїй промові мовець, як і більшість політиків, використовує емоційно забарвлені епітети. Отже, завдяки модифікаціям, тобто додаванню евалюативних прикметників та прислівників до вже згаданих дієслів та іменників, увага аудиторії фокусується на семантиці ключових слів.

“...reckless and contemptuous disregard for public safety that saw 39 others seek medical treatment...” [84].

«...що ми не звернемо увагу на безрозсудну та нахабну зневагу до суспільної безпеки, наслідком якої стала необхідність надавати медичну допомогу ще 39 особам....» [82].

“...this week was the moment when the world decided to say enough to the wearying barrage of Russian lies, the torrent of obfuscation and intercontinental ballistic whoppers” [84]

«...цей тиждень став тим самим часом, коли світ вирішив сказати «досить!» шквалу російської брехні, потоку окозамилювання та міжконтинентального балістичного шахрайства» [82].

“...there are now just too many countries who have felt the **disruptive and malign** behaviour...” [84] – «...які переконалися: поведінка російської держави – **руйнівна та підступна...**» [82].

“so I repeat the prime minister’s **unconditional and immoveable** commitment” [84]

«я повторю **безумовне та непорушне** зобов’язання нашого прем’єр-міністра...» [82]

“if they thought that the world had become so **hardened and cynical** as not to care about the use of chemical weapons in a peaceful place like Salisbury” [84].

«Якщо там вважали, що світ став таким **жорстким і цинічним**, що пробачить використання хімічної зброї в мирному місці на кшталт Солсбері» [82].

“And out of this **great minestrone, this bouillabaisse, this ratatouille, this seething and syncretic cauldron of culture, we export not just goods – though we certainly do – but ideas and attitudes and even patterns of behaviour**” [84].

«У нас на столах **мінестроне, буабес, рататуй** – киплячий та синкретичний котел культур, але й ми експортуємо не лише товари (хоча товари теж), а й ідеї, схильності, **патерни поведінки**» [82].

При перекладі, словосполучення “*patterns of behaviour*” перекладач використовує стратегію форенізації – збереження інформації тексту оригіналу, що передбачає навмисне порушення норм мови перекладу.

Звернімо увагу на використання синонімів:

“We have **the most vibrant and dynamic** cultural scene, with one venue – the British Museum – attracting more visitors than ten ...” [84].

«У нас **найенергійніший та найдинамічніший** культурний сектор. Лише одне місце – Британський музей – залучає більше відвідувачів...» [82].

“... with something vastly more powerful: the power of **imagination and creativity and innovation that comes with living in a free society...**” [84].

«У них дещо значно могутніше – сила уяви, креативності та інновацій, що дарує життя у вільному суспільстві» [82].

Властива політична гіперболізація виявляється у зверненні мовця з уживанням таких словосполучень: *we would not dare to respond* (не насмілимося відповісти), *I pay tribute to them* (я вдячний їм), *I thank them from the bottom of my heart* (я щиро вдячний), *I do not for one moment believe* (я ані на мить не вірю), *let alone a sentimental love or affection for the UK* (сентиментальною прихильністю до Сполученого Королівства), *they are not swallowing that nonsense any more* (більше ми цю маячню ковтати не будемо), *deal with the possibility of their own lives being turned upside down* (і їх дипломати в Росії, а також їхні сім'ї, наражаються на переверот у своєму житті).

Перекладач відтворив образну фразеологію описово, передаючи значення англійського фразеологізму без збереження образності: *from the bottom of my heart* - я щиро вдячний

*That is a huge commitment and sacrifice for one country to make – let alone 27 – and I thank them **from the bottom of my heart***; [84].

Це вимагає сили волі та самопожертви і від однієї країни – не кажучи вже про 27 – і я щиро вдячний їм [82].

Не менш емоційно забарвленими є такі вирази: *when years of vexation and provocation have worn the collective patience to breaking point* - коли роки драгування та провокацій довели загальне терпіння до точки зламу; *they deem to be no longer conducive to the public good* (не вважається корисною для суспільних інтересів); *to extend the hand of friendship* (простягнути руку дружби).

Використання гіперболи:

“*massive collective expulsion of Russian diplomats*”[84] – «колективного вислання російських дипломатів» [82].

Експеривність та категоричність мовця виражена використанням фрази “*the paranoid imaginings of their rulers*” («параноїдальні вимисли їхніх керманічів»)

*Because it cannot be said too often that **the paranoid imaginings of their rulers** have no basis in fact* [84].

«Бо ми не втомимося повторювати – **параноїдальні вимисли їхніх керманичів** ні на чому не ґрунтуються» [82].

Для перекладу деяких речень використано прийом мейозису, прийому «применшення», що доволі часто трапляється в англійському мовленні [20, с. 334]:

(I do not for one moment – я ані на мить)

*“I do not **for one moment** believe that this global wave of revulsion has been prompted solely by Salisbury...”* [84].

«Бо я **ані на мить** не вірю, що ця глобальна хвиля висилок була спричинена лише Солсбері...». [82]

Нижче можемо спостерігати переклад здійснений послівно, методом калькування “so dependent on hydrocarbons” - «такі залежні від вуглеводнів»:

*“if they believed that we had become so morally weakened, **so dependent on hydrocarbons**, so chronically risk averse and so fearful of Russia that we would not dare to respond”* [84].

«якщо вони були впевнені, що ми такі морально слабкі, **такі залежні від вуглеводнів**, такі не готові ризикувати та так боїмося Росії, що не наслідимося відповісти – ось відповідь» [82].

Очевидно, при перекладі фрази “such feelings somewhere in the mix” виникла певна трудність для перекладача, і йому не вдалось вдало передати суть речення, що ми бачимо на прикладі: «такі почуття мали певну роль»:

*“... that this global wave of revulsion has been prompted solely by Salisbury, let alone a sentimental love or affection for the UK, though I don't exclude the possibility **such feelings somewhere in the mix**”* [84].

«...що ця глобальна хвиля висилок була спричинена лише Солсбері чи сентиментальною прихильністю до Сполученого Королівства – хоча я не виключаю, що й **такі почуття мали певну роль**» [82].

Щоб уникнути тавтології у фразі “enough is enough”, для підсилення перекладач використовує слово «вже»:

*“...there are countries who are willing to say **enough is enough**.”* [84]

«...**вже** є країни, готові сказати «**досить**» [82].

Фразеолонічний зворот “wearing barrage of Russian lies” перекладено відносним еквівалентом «шквалу російської брехні», що дуже подібний до англійського фразеологізму за значенням та стилістичними характеристиками, але відмінний лексичним складом, образністю чи граматичними ознаками:

... this week was the moment when the world decided to say enough to the *wearying barrage of Russian lies, the torrent of obfuscation and intercontinental ballistic whoppers.*

... *цей тиждень став тим самим часом, коли світ вирішив сказати «досить!» шквалу російської брехні, потоку оковамилювання та міжконтинентального балістичного шахрайства».*

Фразеолонізм “*the torrent of obfuscation and intercontinental ballistic whoppers*” перекладений калькуванням, послівно «*потоку оковамилювання та міжконтинентального балістичного шахрайства*».

При перекладі власного імені *Ivan the Terrible* перекладач передає його прямим відповідником, першоджерелом «*Іван Грозний*»:

“...*that his attempted murder was revenge for Britain’s supposed poisoning of Ivan the Terrible*” [84].

«...*що спроба його вбивства була помстою за ймовірне отруєння Британією Івана Грозного*» [82].

У прикладі поданому нижче, переклад власної назви *Foreign Office* перекладено транслітерацією «*Форін-офіс*» (із використанням стратегії форенізації).

Щоб надати перекладу більшої експресивності, перекладач перекладає від першої особи множини, а не від третьої як було в оригіналі, а фразеологічний зворот перекладає способом «калькуванням»:

In fact the Foreign Office has so far counted 24 such ludicrous fibs – and so I am glad that 27 countries have stood up to say that they are not swallowing that nonsense any more. [84]

Насправді *Форін-офіс* вже нарахував 24 зразки такої сміховинної брехні. І я радий, що 27 країн встали та сказали – *більше ми цю маячню ковтати не будемо.* [82]

Слово “*worth*” перекладено словом «*сила*» смисловим відповідником.

“...*that have proved their worth*...” [84] – «...*довели свою силу*». [82]

Переклад граматичної структури теперішнього перфектного часу “*as you have stood by us*” перекладено теперішнім неозначеним часом «*як ви стоїте за нас*», а не минулим «*як ви стояли за нас*» (можливо через необачність перекладача):

“...*so I repeat the prime minister’s unconditional and immoveable commitment: that we will stand by you as you have stood by us.* [84]

«...*і я повторю безумовне та непорушне зобов’язання нашого прем’єр-міністра: ми будемо стояти за вас, як ви стоїте за нас*» [82].

Переклад спеціалізованих термінів та багаточленних атрибутивних сполучень:

“*We will continue to work with you – bringing as we do 20% of EU defence spending, 25% of the aid budget, 55% of the tonnage of the supply and replenishment vessels needed to keep warships at sea, 100% of the heavy lift capacity* [84].

«*Ми будемо продовжувати співпрацю – до 20% витрат ЄС на оборону, 25% бюджету допомоги, 55% тоннажу кораблів постачання, необхідних для підтримки бойових кораблів у морі, 100% літаків високої вантажопідйомності*» [82].

Власна назва “*Mansion House*” перекладається за другим типом перекладу назв, в якому назви не перекладаються, а транскодуються «*Меншн-хаус*» [20, с. 423-424].

“*and built the Mansion House in which we meet tonight*” [84].

«...*побудувати Меншн-хаус, у якому ми зібралися цього вечора*» [82].

Використання метафор, порівнянь, паралельних конструкцій та риторичних запитань явно відстежується у цьому уривку промови та її перекладі:

Beauty and the Beast and Star Wars. And what is the principal utensil of violence in Star Wars? And where was the light sabre invented? In which part of London? In Uxbridge and South Ruislip.

«*Красуня та чудовисько*» та «*Зоряні війни*». *І яка ж найвідоміша зброя у «Зоряних війнах»? І де ж було створено світловий меч? В якому районі Лондона? У Аксбріджі та Південному Райсліпі (натяк на походження Джона Стірса – майстра*

спецефектів, що створив значну частину знаменитих об'єктів кіноепопеї «Зоряні війни» – прим. перекладача).

*And that tells you all you need to know about the difference between **modern Britain** and the **government of Vladimir Putin**. They make **Novichok**, we **make light sabres**. One a **hideous weapon** that is specifically intended for assassination. The other an **implausible theatrical prop with a mysterious buzz**. But which of those two weapons is really more effective in the world of today? Which has done more for our respective economies? Which has delighted the imaginations of three generations of children and earned billions? **Which one is loved and which one is loathed?** [84].*

*І це все, що вам треба знати про різницю між **сучасною Британією та урядом Володимира Путіна**. Вони створюють «**Новічок**» – ми **створюємо світлові мечі**. Перше – **мерзенна зброя**, створена для потайних убивств. Друге – **красивий театральний реквізит, що таємниче гудить**. Але який з цих видів зброї ефективніший у сучасному світі? Який посилив відповідну економіку? Який захопив уяву трьох поколінь дітлахів та заробив мільярди? Який **люблять, а який зневажають?** [82].*

Відтак можемо зробити висновок, що серед типів прагматичної еквівалентності у розглянутих перекладах офіційно-ділових промов превалювала часткова еквівалентність. Прагматична еквівалентність досягається лише за умов врахування екстралінгвістичного контексту та фонових знань перекладача.

3.2 Використання перекладацьких трансформацій у перекладі текстів офіційно-ділового стилю задля досягнення семантико-прагматичної еквівалентності

Переклад є одним із видів мовленнєвої діяльності, і його метою є перетворення структури мовного тексту за умови збереження змісту. При цьому допускається зміна засобів його вираження. Для передачі засобами однієї мови того, що вже було виражене іншою, передаємо не граматичні форми чи мовні конструкції, а зміст, думки. Для цього потрібно знати не лише закономірності та особливості взаємодії граматичних і лексичних мовленнєвих засобів як мови оригіналу, так і мови перекладу, але й певні лінгвістичні реалії.

Для вірної передачі інформації іншою мовою потрібне спілкування з носіями цієї мови, а отже, і представниками іншої культури, що спричинює зміну лінгвістичної реальності. Перекладач повинен врахувати це й адаптувати текст до цільової аудиторії. Оригінальний текст переважно розрахований на слухача, який є носієм мови мовця, представником його культури. Тому те, що є цілком зрозумілим одному слухачеві та сприймається ним, може не повністю сприйматися тим, хто живе в іншому мовному середовищі чи в іншому часовому вимірі. Зважаючи на це, перекладач часом змушений порушувати правило незмінності інформації в тексті. Він повинен виділити, інколи й пояснити факти, непояснені в оригіналі, що призводить до розширення інформаційної структури тексту. Це може бути не тільки пояснення незнайомих слухачеві змісту реалій, але й тлумачення певних спеціальних термінів, пов'язаних з історією країни або характерних лише для культури її народу.

Досить часто таке розширення (або звуження) інформації тексту-джерела відбувається в перекладі офіційно-ділових промов, в яких часто мовці використовують терміни, власні назви, зрозумілі лише для їхнього народу та культури. Саме тоді слід перекладачу звернутись до перекладацьких універсалій (деформуєчих тенденцій).

Перекладацькі універсалії визначають як «мовні особливості, що, як правило, виникають у перекладених текстах і, як вважається, є практично неминучими побічними продуктами процесу медіації між двома мовами, а не результатом інтерференції двох мов» [65, с. 89]. Таке визначення універсалій нагадує поняття «третього коду» у тлумаченні В. Фроулі – унікальної мови на перетині оригінальних і перекладених текстів, мов та культур [57, с.168]. Згідно з трактуванням С. Лавіоса до найтиповіших з-поміж перекладацьких універсалій належать: симпліфікація, експліцитація, нормалізація [65, с. 90].

У нашому дослідженні пропонуємо звернути увагу саме на такі перекладацькі універсалії як експліцитація та симпліфікація.

Так, Ж. П. Віне і Ж. Дарбельне вперше використали поняття «експліцитації». Однак, лише в 1986 р. про експліцитацію як перекладацьку універсалію згадує у своєму дослідженні перекладів Ш. Блум-Кулька [52, с. 17-23].

У тому випадку, коли нормативне використання дискурсивних маркерів (конекторів) у мові-джерелі чи цільовій мові не збігається, або ж коли після ретельного опрацювання вихідний текст збільшується, саме тоді використовується експліцитація. Феномен експліцитації можна вважати невід'ємною частиною перекладу в обох випадках. Крім того, для Ш. Блум-Кулька ця тенденція до експліцитації є «ірраціональною, спонтанною, неконтрольованою константою». Учені вважають, що феномен експліцитації має культурне походження: «Коли ви перетинаєте культурний бар'єр, ви знаходите особливі місця, що потребують текстового розширення. Найважчі, як правило, вимагають перефразування чи пояснення, зазвичай, виправданих як експліцитація імпліцитної культурної інформації» [74, с.123].

М. Бейкер також вказує на схожі моделі експліцитації при спробі перекладачів заповнити культурні лакуни. Мова, в основному, йде про використання вигуків, розширення стисло викладеної інформації, додавання модифікаторів і класифікаторів, більш точних описів, повторів, а також усунення неоднозначності займенників [50, с. 281]. Г. Турі, який продовжував подальші емпіричні дослідження цієї проблеми, стверджує, що взаємозв'язок між експліцитацією й читабельністю тексту є прямим [80, с. 227]. Варто зазначити, що різні дослідники використовують найрізноманітніші критерії під час класифікації випадків прояву експліцитації, тому існує кілька класифікацій цього явища. Наприклад, К. Клауді у своїй роботі виділяє чотири види експліцитації: обов'язкову; факультативну; прагматичну; внутрішньо-перекладацьку [63, с. 80–84].

Слід взяти до уваги, що стосовно питання типології перекладацьких трансформацій до цього часу дослідники не дійшли спільної згоди, проте однією із найбільш комплексних і структурованих прийнято вважати класифікацію В. Н. Комісарова, котра достатньо всеосяжно відображає перетворення перекладацьких одиниць. Згідно з цією класифікацією виділяють 3 основні види перекладацьких трансформацій, а саме: лексичні, граматичні та лексикограматичні. В. Н. Комісаров, як і багато інших дослідників, таких як А. М. Фітерман і Т. Р. Левицька, виокремлює три основні групи перекладацьких трансформацій. Проте, на відміну від тих, хто також

вирізняє лексичні та граматичні трансформації, третю категорію він називає інакше. У своїх працях В. Н. Комісаров застосовує до неї термін «лексико-граматичні (або комплексні) трансформації, які охоплюють як лексичні, так і граматичні одиниці оригіналу, або ж є міжрівневими – здійснюють перехід від граматичних одиниць до лексичних, і навпаки» [23, с. 74]. «Лексичні трансформації описують формальні і змістовні відносини між словами і словосполученнями в оригіналі і перекладі» [23, с. 74]. Серед них В. Н. Комісаров називає три основних:

- транскрипція (транскрибування) – передача іншомовного імені з урахуванням написання і звучання (тобто передача звуків іншомовного слова);
- транслітерація – відтворення звучання слова оригіналу шляхом передачі його графічної форми;
- калькування – прийом, при якому складові частини безеквівалентної лексичної одиниці замінюються їх лексичними відповідностями у мові перекладу [26, с. 76].

До лексичних трансформацій В. Н. Комісаров відносить також лексикосемантичні заміни – такий спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу, при якому «використовуються одиниці мови перекладу, зміст яких не відповідає значенню вихідних одиниць, але завдяки певним логічним перетворенням стає зрозумілим. До таких заміни належить генералізація, конкретизація і модуляція (смісловий розвиток) значення вихідної одиниці» [23, с. 77-115]. Граматичні трансформації передбачають перетворення структури речення відповідно до норм мови перекладу. Трансформація може бути як повною (заміна головних членів речення) так і частковою (заміна лише другорядних). Частини мови також можуть замінюватися [23, с. 78]. До граматичних трансформацій В. Н. Комісаров відносить:

- дослівний переклад (синтаксичне уподібнення), при якому синтаксичні структури вихідного тексту замінюються аналогічною структурою мови перекладу;
- членування речення, коли одне речення оригіналу поділяється на декілька речень у перекладі;
- об'єднання речень, коли двом або трьом реченням оригіналу відповідає одне речення у перекладі;

– граматичні заміни, за яких перекладач відмовляється «від використання у перекладі аналогічних граматичних форм» [23, с. 79]. Граматичні трансформації, у свою чергу, поділяються на дві підгрупи: морфологічні та синтаксичні [23, с. 79].

Окрім лексичних та граматичних трансформацій В. Н. Комісаров виділяє таку групу, яку він окреслює, як лексико-граматичні трансформації, серед них:

– «антонімічний переклад – такий вид перекладу, під час якого відбувається заміна стверджувальної форми оригіналі на заперечувальну у перекладі (або навпаки). У цьому випадку одиниця вихідної мови може замінюватися не тільки протилежною одиницею мови перекладу, але й іншими словами та сполученнями, що виражають протилежну думку;

– описовий переклад (експлікація) – лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця оригіналу замінюється словосполученням, яке розкриває (експлікує) її значення, тобто дає більш менш повне пояснення або визначення цього значення мовою перекладу;

– компенсація – спосіб перекладу, за якого елементи значення, які були втрачені при перекладі, компенсуються в тексті перекладу будь-яким іншим засобом» [23, с. 79].

Скориставшись наведеною класифікацією, було проведено дослідження частотності використання способів перекладацьких трансформацій у перекладі промов британського політичного істеблїшменту. Загальна кількість речень, розглянутих під час дослідження, становить 250. Найчастіше уживаною перекладацькою трансформацією в досліджуваних текстах, є описовий спосіб (експлікація) – 21%. За ним слідує калькування, що становить 18%. На третьому місці – транслітерація, яка складає 14%. Далі йдуть такі способи, як транскрипція – 11%, лексико-семантична заміна – 11%, членування речень - 9%, граматична заміна – 9% та антонімічний спосіб трансформації, що складає 7% (див. Додатки Б, В).

Дія експлікації виражається у збільшенні кількості елементів тексту в перекладі у порівнянні з оригіналом. Причиною цьому можуть бути невідповідності між текстом-джерелом та цільовим текстом, а також дія психолінгвістичного чинника актуалізації перекладачем логічного локального і глобального зв'язку між сегментами тексту.

Наявність маркерів глобальної когерентності може бути одним із проявів дії експліцитації. Для читачів та слухачів прагматичні маркери вказують на зміну фокусу уваги та намірів мовця або вказують на розмежування певних тем та ухиляння від них [17, с. 136-137].

Прагматичні маркери позначають локальне або глобальне відношення між сегментами тексту, та їхня функція реалізується на трьох структурних рівнях дискурсу: семантичному, прагматичному і топікальному, адже об'єктом прагмалінгвістики, як відомо, є одиниці мови (від фонем до речення). Прагмалінгвістичні властивості речення вивчає прагматичний синтаксис, який реалізує функціонально-орієнтований підхід до вивчення речень, при якому лінгвіста перш за все цікавлять комунікативно-функціональне призначення та використання речень у мовленнєвих актах спілкування [30, с. 135].

На топікальному рівні прагматичні маркери поєднують сегменти, розташовані далеко один від одного, і визначають зв'язок між цими сегментами. Прагматичними маркерами експліцитації, як показує наш подальший аналіз, можуть бути й інші елементи.

Об'єктом дослідження слугувала промова Бориса Джонсона («Реакція на міжнародний скандал внаслідок отруєння хімічною сполукою «Новічок»), та її переклад українською мовою, здійснений перекладачем Віктором Трегубовим.

Звернімо увагу на такі речення:

Приклад 1. *“Of course there are many more that have chosen to act in other ways, countries that have issued powerful statements or downgraded their representation at the “World Cup.” [84] – «Звісно, багато інших обрали інші способи дії – наприклад, зробивши потужні заяви чи знизивши присутність на Кубку світу (з футболу – прим. перекладача)» [82].*

Приклад 2. *“We are with you in the Sahel – or we will be with you shortly – and HMS Sutherland is now in the Pacific, exercising alongside our Australian friends, and the UK has forces deployed in more countries than any other European power.” [84] – «Ми з вами в Сахель_(британські війська долучаються до кампанії проти ісламістів у пустелі*

Сахель у Малі – прим. перекладача) чи вже скоро там будемо, а корабель Її Величності «Сазерленд» зараз у Тихому океані тренується разом із нашими австралійськими друзями» [82].

Приклад 3. “...exceeding the French by one, news that I am told was received with rapture in the Quai d’Orsay...”[84] – «...**Набережна Орсе (Міністерство закордонних справ Франції – прим. перекладача)** була в захваті від цієї новини...» [82].

Приклад 4. “There are now 9 countries that have their own version of David Brent...”[84] – У понад 9 країнах є власні версії Девіда Брента (герой комедії “The Office” – прим. перекладача)...[82].

Приклад 5. “In which part of London? In Uxbridge and South Ruislip.”[84] – В якому районі Лондона? У Аксбріджі та **Південному Райсліні** (натяк на походження Джона Стірса – майстра спецефектів, що створив значну частину знаменитих об’єктів кіноепопеї «Зоряні війни» – прим. перекладача)[82].

Так, при перекладі слів та сполучень: “the World Cup”, “the Sahel”, “the Quai d’Orsay”, “David Brent”, “Uxbridge and South Ruislip” перекладач використовує експліцитацію, надаючи додаткову інформацію, якої не було у вихідному тексті: «...на Кубку світу (з футболу – прим. перекладача)», «...Сахель (британські війська долучаються до кампанії проти ісламістів у пустелі Сахель у Малі – прим. перекладача)»; **Набережна Орсе (Міністерство закордонних справ Франції – прим. перекладача)**; **Девіда Брента (герой комедії The Office – прим. перекладача)**; **Південному Райсліні (натяк на походження Джона Стірса – майстра спецефектів, що створив значну частину знаменитих об’єктів кіноепопеї «Зоряні війни» – прим. перекладача)** [82].

Перейдемо до іншої перекладацької універсалії – симпліфікації.

Симпліфікація – перекладацька універсалія, сутність якої полягає в тому, що інформація вихідного тексту стає спрощеною в цільовому тексті. Спрощення простежують тоді, коли в перекладі зменшується коефіцієнт лексичного різноманіття та насиченості, збільшується коефіцієнт читабельності тексту завдяки більшому поділу

складних речень на менші у цільовому тексті. Фокусом нашої уваги в цьому дослідженні є симпліфікація на лексичному та синтаксичному рівнях.

Варто також зазначити, що деякі із модальних слів та сполучники виступають маркерами симпліфікації. Наприклад, в поданому реченні модальне дієслово *can* виступає маркером симпліфікації:

*“And I believe that day **can** and will come”.*

«Я вірю, що цей день настане».

Сполучник *if* виступає маркером симпліфікації в даному прикладі:

*“And **if** and when it does I believe it will be thanks...” [84]*

«І коли він настане, я гадаю, ми матимемо...» [82]

Перекладацька універсалія симпліфікація у наведеному нижче прикладі виражається способом перекладу «збідніння» (*improverishment*), «виключення». В цьому прикладі перекладач опускає слово “*cathedral*”:

*“...but to **all the tranquil cathedral cities** across Europe...” [84]* – *«...але в усіх спокійних містечках Європи» [82].*

Коротші речення легше сприймаються слухачем/читачем. Стратегію симпліфікації цілком підставно вважають такою, що полегшує сприйняття тексту завдяки використанню трансформації членування речення (скорочення довжини речення, т.з. «подрібленням речення»). В тексті-джерелі є одне складне речення, в той час як у перекладі два, а то й три речення, наприклад:

“I’m going to talk about Britain’s global role and our work with our allies around the world but I turn first to the events of this remarkable week because never before has there been a collective expulsion of Russian diplomats on the scale that we have seen over the last few days.”

«Я хочу обговорити глобальну роль Британії та нашу роботу із союзниками у світі. Але спершу я звернуся до подій цього визначного тижня. Бо ми ще ніколи не мали такого масштабного колективного вислання російських дипломатів, як то було за останні кілька днів».

Отже, перекладацькі універсалії такі як експліцитації (збільшення кількості слів тексту в перекладах в порівнянні з оригіналом) та симпліфікації (спрощення) досить часто використовуються при перекладі текстів офіційно-ділового стилю, роблячи їх більш чіткими, зрозумілими та доступним для слухача, адже правила прагматичної інтерпретації є одночасно й правилами ведення розмови, і тими правилами-прийомами, які використовує інтерпретатор (учасник спілкування або спостерігач) під час переосмислення висловлювань, спираючись на локацію та семантику [33, с. 322].

Вартим уваги явищем з точки зору як перекладознавчого дискурсу, так і практичного застосування, є також порівняння частотності використання різних частин мови в англійському тексті та українському відповіднику. На прикладі проаналізованого уривку розміром 100 слів вихідного тексту та його перекладу визначено частотність використання частин мови в англійському та українському текстах за такими формулами:

K-сть. дієсл. = кількість дієсл. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.імен = кількість імен. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.прикм. = кількість прикм. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.присл. = кількість імен. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.займ. = кількість займ. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.спол. = кількість спол. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.прийм. = кількість прийм. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.дієприк. = кількість дієприк. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.артиклів = кількість артикл. / загальна кількість слів * 100%

K-сть.допом. дієсл. = кількість допом.дієсл. / загальна кількість слів * 100%

У результаті аналізу було виявлено, що в тексті англійською мовою, як і в українському перекладі, найвищою є частотність використання іменників – 20,34% та 30,77% відповідно. На другому місці в англійській мові – використання прикметників – 13,55%, які український відповідник передає кількісним показником 13,18%. Займенники та прийменники у вихідному тексті становлять по 11,86% від загальної кількості, а у цільовому – 13,18% та 7,7% відповідно. Дієслова та сполучники –

по 10,17% кожна частина мови – передаються у свою чергу 16,48% та 12,08%. Найменшу кількісно частину мови становлять в оригінальному тексті прислівники – 3,4%, у перекладеному варіанті їх налічується удвічі більше – 6,6%. Такі ж частини мови, як дієприкметники 2,54%, артиклі 11,1% та допоможні дієслова 4,23% взагалі не були відображені в українському перекладі тексту. Останні дві категорії відсутні в перекладі з цілком очевидної причини – в українській мові їх не існує взагалі. Частотність використання частин мови проілюстровано в Додатку Г.

3.3. Способи еквівалентного відтворення етикетних формул у перекладах промов англомовного дипломатичного дискурсу

Впродовж історичного розвитку англійської мови у ній виникли притаманні їй лексичні, морфологічні, синтаксичні, просодичні засоби вираження ввічливості, спеціальні етикетні мовні формули, які утворюють цілу систему мовного етикету [105]. Ці етикетні мовні формули вживаються: під час зав'язування контакту між учасниками комунікативного процесу – формули звертань і вітань; при підтриманні контакту – формули вибачення, прохання, подяки та ін.; при тимчасовому чи довготривалому припиненні контакту – формули прощання, побажання тощо. У політичному дискурсі, крім етикетних формул, мовний дипломатичний етикет включає ще й соціально-мовні символи етикетного рівня: форми заперечення (незгоди) і ствердження (згоди), форми питань, що використовуються серед політичного істеблішменту. За допомогою відповідного набору етикетних мовних формул створюється тональність спілкування та передачі інформації, тобто така соціальна якість спілкування, яку можна визначити як ступінь дотримання етичних норм взаємодії комунікантів, як показник культурності, інтелігентності співрозмовників. Форми і засоби вираження етикету зумовлені екстралінгвістичними соціальними чинниками, які залежать від характеру ситуації, характеристики співрозмовників (стать, вік, соціальний статус, роль тощо), ієрархії соціального стану співрозмовників (нижчий, рівний, вищий), функцій висловлювання (прохання, наказ і т.п.) [32, с. 296-302].

В англійській мові існують мовні структури, що застосовуються для того, аби висловити прохання, питання чи твердження мовця менш різким та прямим, а разом з тим і більш ввічливим способом. Термін «принцип ввічливості» був сформульований і досліджувався британським лінгвістом Дж. Лічем у його книзі «Принципи прагматики». У найбільш загальному вигляді принцип ввічливості можна визначити як тип соціальної взаємодії, в основі якого лежить повага до особистості партнера. Дотримання цього принципу накладає певні вимоги до поведінки членів суспільства, які полягають у тому, щоб враховувати інтереси партнера, рахуватися з його думкою та бажаннями, полегшувати по можливості завдання, які покладені на нього. Дотримання принципу ввічливості має на меті досягнути ефективності соціальної взаємодії за рахунок «збереження соціальної рівноваги і дружніх відносин», як уважає Дж. Ліч [66, с. 81-82].

У свою чергу П. Браун і С. Левінсон поширюють це поняття до «теорії ввічливості» і пропонують розглядати ввічливість як збереження «обличчя». За їхнім визначенням ввічливість як лінгвістичний феномен – це вживання мовних засобів, що дозволяють «пом'якшити загрозу» соціального обличчя співрозмовника. Вони відзначають, що ввічливість є важливим прагматичним фактором, який керує процесом спілкування.

Щоб зрозуміти теорію ввічливості Браун та Левінсона, спочатку потрібно дати дефініцію поняттю «обличчя». Для Гофмана «обличчя» пов'язане з почуттями, які переживає людина при контакті з іншими. Воно залежить від соціальних цінностей і є частиною звичаїв взаємодії людей.

Посилаючись на Гофмана, Браун та Левінсона, «обличчя» визначають як «образ самовираження в суспільстві, на який кожен хоче претендувати» [53, с. 157].

Відповідно до їхніх тверджень, люди «співпрацюють в підтримці обличчя у взаємодії, така співпраця базується на взаємній вразливості обличчя». Враховуючи той факт, що учасники даної взаємодії, як правило, вважаються раціональними і хочуть захистити обличчя одне одного, вони намагатимуться уникати або принаймні пом'якшувати дії, що загрожують обличчю іншого: тоді будуть використовуватися стратегії ввічливості як реакція на ці дії, що загрожують обличчю.

Браун і Левінсон розробили великий репертуар мовних стратегій ввічливості, який варіюється залежно від природи дій, що загрожують обличчю. Наприклад, у певних ситуаціях мовець може перейти на групову мову або діалект, щоб передати приналежність до певної групи, або може використати жарт для відкритості та загальне сприйняття ситуації; в інших ситуаціях мовець може використовувати непряме запитання замість прямого прохання, щоб уникнути зобов'язання слухача до певних дій або може запровадити межу з цією ж метою серед інших стратегій [53, с. 158].

У той час, як підхід Браун та Левінсона є лінгвістично орієнтованим, підхід Гофмана є соціологічним. Згідно з вченням Гофмана, роботу з виразами обличчя можна класифікувати на два процеси: процеси уникнення (потенційних ситуацій, що загрожують обличчю) та корекційні процеси (які можуть бути використані після неминучої ситуації, що загрожує обличчю). Контекстні та соціологічні змінні також важливі при застосуванні теорії Браун та Левінсона. На думку цих авторів три фактори визначають рівень ввічливості у спілкуванні: силова відстань між співрозмовниками, тобто вертикальний вимір соціальних відносин, який стосується соціального статусу співрозмовників; соціальна дистанція, що враховує рівень знайомства між співрозмовниками; абсолютний ранг запровадження дій, що загрожують обличчю, який вважає, що деякі нав'язування можуть бути серйозніші, ніж інші, і, отже, для корекції. можуть вимагати більше пом'якшувальних стратегій [105].

Теорії Гофмана, Браун і Левінсона вплинули на дослідження та інтерпретацію діалогу загалом. Є й інші теорії ввічливості, наприклад принцип ввічливості Лакоффа, максимуми ввічливості Ліча, теорія міжкультурної комунікації Сколлон та Сколлон або теорія управління звітами Спенсера-Оті. Однак, як пояснює Пеллабауер, досліджуючи інтерпретацію діалогу, «більшість авторів застосували якісні аналітичні підходи до дискурсу в основному посилаючись на теорію ввічливості Браун та Левінсона» [53, с. 337].

Як прохання, так і накази (або директиви) – це спроби спонукати інших до чогось. Вони можуть відрізнитися в залежності від стосунків між мовцем та адресатом. В основі директиви лежить презумпція, що оратор має право видати наказ, який адресат має

соціальний обов'язок виконати – ознака відносин, що характеризуються асиметричним статусом або владою. Прохання несе з собою припущення, що адресат має право відмовитись його виконувати, і це має бути зроблено таким чином, щоб зберігалась ілюзію, що відмова – це можливість. Оскільки прохання надає можливість альтернативи дій, дотримання його може розглядатись як добровільне. Лінгвістична форма висловлювання відіграє тут свою роль. Запити, сформульовані як прямі мовленнєві накази «Позич мені олівець» стримують реакцію адресата набагато більшою мірою, ніж те саме прохання, сформульований опосередковано: «Чи є у вас зайвий олівець, який я би міг позичити?» [105].

Варіації в мовній формі прохань можна розглядати як прояв ввічливості. Ввічливість можна сприймати як поведінку, яка бере свій початок в простій домовленості співрозмовників поважати одне одного – тобто, усі твердження про те, ким вони є і яку роль вони будуть відігравати у взаємодії. За інших рівних умов непрямі прохання вважаються більш ввічливими, ніж їх прямі форми. Браун та Левінсон стверджують, що ввічливість знаходить загальне відображення в мовній формі та пропонують модель абстрактних принципів, на яких базуються ввічливі звичаї, беручи до уваги детальне вивчення трьох, не пов'язаних між собою, мов та культур: тамільської (неіндоєвропейської, на якій говорять на півдні Індії), цельтальської (індіанці майя в Мексиці); і англійської (якою говорять у США та Англії). П. Браун і Левінсон стверджують, що в цілому в цих трьох культурах оратори зважають на ті самі три фактори, що враховуються при обчисленні способу формулювання прохання: (1) величина прохання (тобто тягар, який буде покладено на адресата); (2) статус мовця відносно статусу адресата; та (3) близькість стосунків мовець – адресат. На думку Браун та Левінсона, чим більший тягар несе прохання, тим ввічливіше (тобто непрямі) прохання повинно бути сформульовано. Однак вимога ввічливості пом'якшується, коли статус мовця високий по відношенню до статусу адресата, або коли їхні стосунки близькі [61, с. 227-238].

Ввічливість прохання повинна бути відкоригована для конкретної ситуації, в якій воно висловлене. Прохання, подане у недостатньо ввічливій формі, буде сприйняте як

грубе, але надто ввічливе прохання може вважатися таким, що має певне додаткове значення, наприклад, таке як сарказм. Прямі прохання сприймаються належно, коли покладають невелике навантаження на адресата. Спроби перевірити модель П. Браун та Левінсона емпірично породили змішані, але загалом схвальні результати. При розгляді діалогу в чотирьох з п'єси Шекспіра, Р. Браун та Гілман виявили, що ввічливість зростала разом із статусом адресата, а межа – до тих пір, поки не виглядала загрозовою. Соціальна дистанція не впливала на ввічливість, однак впливав міжособистісний вплив: промовці говорили ввічливіше до адресатів, які їм подобались, ніж до тих, хто їм не подобався. Ця останнє відкриття підкреслює вчення Слугоскі, а спостереження, що стосуються П. Браун та Левінсона щодо зважання на обличчя, змушує їх зосередитись на афективно позитивних або нейтральних взаємозв'язках [81, с. 340].

Аналіз Браун-Левінсона щодо явищ ввічливості переосмислюється і застосовується до політичних текстів, зокрема до текстів у міжнародному спілкуванні. Структура Браун-Левінсона пояснює багато аспектів словесного формулювання в очній взаємодії, але створює враження трактування соціальних відносин як природного стану справ, на який реагують співрозмовники. Про суттєві політичні елементи в понятті «обличчя» згадує Гофман. «Позитивне обличчя» може бути пов'язане з особистістю та консенсусом, «негативне обличчя» – з територіальною безпекою, свободою дій та приватним життям. Можна бачити, що політичний дискурс використовує стратегії позитивного і негативного обличчя, а також стратегії, що не стосуються офіційного стилю, для досягнення консенсусу та виконання «загрожуючих обличчю», тобто примусових, нав'язливих чи переконливих вербальних дій. По-друге, відзначається необхідність розширити рамки теорії Браун-Левінсона за межі двох співрозмовників на численну аудиторію, що спостерігаються в їх історичному контексті. І, по-третє, ці моменти ілюструються вибіркоvim аналізом виступів, в яких внутрішній та міжнародний контексти впливають на словесні дії [81, с.323].

Аналізуючи промову Бориса Джонсона та її переклад українською мовою, здійснений перекладачем Віктором Трегубовим, звернемо нашу увагу на категорію ввічливості, що уживається в ній.

Як бачимо, привітання мовця цілком формальне, що є характерним для офіційно-ділового стилю і відтворене перекладачем із збереженням індивідуального стилю.

“My Lord Mayor, Your Excellencies, Ladies and gentlemen” [84].

«Вельмишановний лорде-мере, ваші високоповажності, леді та джентльмени» [82].

При перекладі, особливо послідовному чи синхронному, могли б виникнути певні труднощі у підборі правильних «високих» слів при перекладі звертання *“My Lord Mayor”*, яку перекладач передав фразою *«Вельмишановний лорде-мере»*, відповідно *“Your Excellencies”* передав – «ваші високоповажності» та *“Ladies and gentlemen”* – передав *«леді та джентльмени»*, що очевидно, вважав більш доцільним в контексті цілої фрази.

Ввічливість і тактовність мовця виражена у звертанні до мера такою фразою:

“But by your leave my Lord Mayor and without wishing to be in any way invidious I want to remind you of the full roll of honour”: - *«Але, з вашого дозволу, лорде-мере, – не хотів би бути нестерпним – я все ж нагадаю повний почесний список країн, що вислали дипломатів»*.

Для вираження своєї підтримки діям інших країн, мовець використовує фразу *“...and I thank them from the bottom of my heart”*, яку перекладач передає *«і я щиро вдячний їм»*.

Чи могло би це викликати трудність у перекладі для перекладача? Зважаючи на офіційно-діловий стиль, гадаю, що так. Формулювання подяки словами *«я вдячний від всієї душі»*, могло б створити своєрідний настрій серед аудиторії, оскільки зустріч несла офіційний характер. Часом простота перекладу в офіційних звертаннях чи подяках є кращим вибором для перекладача.

Розглянемо питання ввічливості як проблеми для перекладача ще у декількох промов британських урядовців.

Промова Джеремі Корбіна починається зі слів:

“Conference, thank you. This is an extraordinary and precarious moment in our country’s history” [88]. – *«Дякую усім присутнім на конференції. Сьогодні надзвичайний, і, водночас, складний період у житті нашої країни».*

У цьому привітанні та вступній фразі при перекладі може виникнути трудність для перекладача-початківця. Дослівний переклад звучав би неприйнятно для реципієнта.

Звернімо увагу на уривок промови Маргарет Тетчер. Ввічливим аспектом даної промови виступає похвала колеги:

“...I am, however, very fortunate in having a marvellous deputy who is wonderful in all places at all times in all things – Willie Whitelaw” [89].

«...Однак, я безмежно рада, що в мене є прекрасний депутат, який допомагає завжди і у всьому – Віллі Вайтло».

Переклад цього речення міг б також викликати певні труднощі, однак незначні.

Свою промову Тоні Блер починає із ввічливого звертання-похвали, яку можна передати українською мовою без особливих труднощів:

“First, let me congratulate you on your bravery” [90]. – *«Дозвольте привітати вас із вашою відвагою».*

Відтак, розглянувши категорію етикетних формул як проблему перекладу у політичному дискурсі, можемо зробити висновок, що в процесі перекладу доречність у визначенні контекстуального висловлення має велике значення. У перекладі ввічливих фраз, звертань, похвали слід приділити увагу не лише на денотативне значення, але й на спосіб використання висловлювань у комунікативних ситуаціях та на спосіб їхніх інтерпретації у контексті.

3.4. Прагматична цінність неологізмів у перекладі

Неологізми є особливим видом лексики кожної мови, який є найбільш нестійким та змінюваним. До складу неологізмів належать слова як загальноживаної, так і спеціальної, нейтральної та стилістично забарвленої лексики, тобто перекладач повинен зважати не лише на точність та адекватність передачі змісту тексту, а й водночас стежити

за тим, щоб переклад відповідав стилістиці, емоційному навантаженню оригіналу та передавав такі стилістичні прийоми такі як тавтологія, алітерація тощо [101].

Переклад неологізмів є одним із найскладніших та вимагає ґрунтовної теоретичної підготовки та практичних навичок у перекладача. Проте специфіка перекладу даного виду лексики в межах публіцистичного тексту ще більше ускладнює досягнення адекватності та точності в перекладі. Ці складнощі обумовлені прив'язаністю певного тексту до соціокультурного, історичного, релігійного або іншого контексту, і цим самим вимагають поглибленого вивчення та аналізу можливих способів передачі неологізмів з однієї мови іншою [104].

Розглянемо загальні особливості перекладу неологізмів у публіцистичному тексті, проаналізувавши функції, способи утворення та перекладу неологізмів на матеріалі промов британських урядовців.

Неологізми (від грец. «новий» та «слово») – слова, значення слів або словосполучень, що нещодавно з'явилися в мові. Під неологізмами розуміють будь-які нові словникові та фразеологічні одиниці, що з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і позначають нові поняття, що виникли в результаті розвитку науки і техніки, нових умов життя, соціально-політичних змін тощо, або пояснюють вже існуючі поняття новими словами, створеними з емоційно-стилістичною метою. Дане визначення вказує на те, що поняття неологізму відносне та мінливе в часі: неологізмом слово залишається до тих пір, доки мовці відчувають у ньому новизну. Неологізми бувають мовні, лексичні, семантичні, авторські та індивідуально-стилістичні [104].

Політичний дискурс є одним із основних джерел неологізмів. В українській мові з'явилася велика кількість англійських слів, які стосуються політики. Тому при їх перекладі можна використати слово-відповідник мови перекладу. Ось приклади таких слів: *акредитація, альянс, амбасадор, анексія, анонсувати, балотуватися, девальвація, дипломат, експортувати, євроінтеграція, інавгурація, інтенції, коаліція, офшорний, парламент, піар, плюралісти, Президент, прем'єр, спікер*.

Однак протягом останніх років українські вчені прагнуть замінити якомога більше іноземних термінів українськими відповідниками, наприклад: спікер – мовець. На

даному етапі при перекладі неологізмів це не завжди можливо, тому іноді перекладач може вдаватися до описового методу. Тобто можливі такі варіанти перекладу:

we export not just goods – though we certainly do – but ideas and attitudes and even patterns of behaviour [84].

але й ми експортуємо не лише товари (хоча товари теж), а й ідеї, схильності, патерни поведінки [82].

але й ми експортуємо не лише товари (хоча товари теж), а й ідеї, схильності, але й виступаємо еталонами поведінки.

Вибір залежить від того, якої концепції перекладу дотримується перекладач. Якщо це концепція форенізації («відчуження»), тоді використає перший варіант, якщо доместикації («одомашнення»), тоді другий.

Як ми бачимо, для перекладу словосполучення “*patterns of behaviour*” у даній промові перекладач О. Трегубов використав стратегію форенізації.

Розглянемо такі приклади:

*And I have last week **announced** that we are expanding our FCO network, with another 250 British **diplomats** overseas and another ten UK* [84]

*І я останнього тижня **анонсував** розширення нашого дипломатичного представництва. Ми посилаємо за моря ще 250 британських **дипломатів*** [82]

При перекладі слова “announced” перекладач знову звертається до стратегії форенізації.

Слова “*talent*”, “*geography*”, “*tech sector*” перекладено дослівно словом «*таланти*» в значенні «*талановиті люди*», «*географія*» - «*географічне положення*», «*техносектор*» – «*технічний сектор*», що більш характерно для розмовної мови, але цілком допускається у перекладах промов для збереження індивідуального стилю мовця.

(1) “*And it is symmetrically by being welcoming to **talent** from abroad*” [84].

*«І водночас ми будемо запрошувати **таланти** з-за кордону...»* [82].

*«І водночас ми будемо запрошувати **талановитих людей** з-за кордону...»*

(2) “*... frankly there are countries ... are more vulnerable to Russia than we are, whether through **geography** or their energy needs*” [84].

«... чесно кажучи, багато з цих країн ... є більш уразливими перед Росією, ніж ми, - чи то через **географію**, чи то через енергетику» [82].

«...чи то через **географічне положення**, чи то через енергетику»

(3) *we have the biggest tech sector, the best universities* [84].

«...у нас найбільший **техносектор** та найкращі університети» [82].

«...у нас найбільший **технічний сектор** та найкращі університети» [82].

У світлі політичних подій, що відбуваються в Україні, в різних мовах з'являється все більше і більше неологізмів, які пов'язані з українськими політичними реаліями. Досліджуючи ЗМІ *The Guardian*, *The Times*, *BBC News* та *ICV* були виявлені такі неологізми як *Maidan*, *Euromaidan*, *Berkut* [92]. Такі терміни можуть передаватися тільки транслітерацією, або описово, як можна зустріти в кількох джерелах.

Однак було виявлено, що при перекладі українського неологізму (аббревіатури) АТО англійською мовою, слід перекласти його повністю як “anti-terroristic operation”, а не аббревіатурою. Оскільки, в англійській мові вже існує така аббревіатура АТО, яка у військовій сфері означає “Air Traffic Officer”, “Air Tasking Order”, “Abort-to-Orbit” (NASA), а в Австралії “Australian Tax Office” [97].

Найбільш характерними способами утворення неологізмів в англійській мові є словоскладання, конверсія й зміна значень слів. У ранні періоди розвитку стилю англійської літературної мови значну роль в утворенні стилістичних неологізмів відігравали варваризми. Віднедавна спостерігаємо зменшення кількості запозичень на противагу збільшенню утворення авторських неологізмів.

Основними функціями стилістичних неологізмів є дві: перша – розкриття додаткової риси явища й друга – виявлення свого ставлення до фактів об'єктивної дійсності [43, с. 117].

Перша функція мовлення найчастіше з'являється у газетному стилі. У цих неологізмах, особливо у значеннях політичних неологізмів, легко встановлюються зв'язки з певними подіями і фактами політичного життя англійського суспільства на даному періоді його розвитку.

Таким чином виник неологізм Brexit (вихід Великої Британії з ЄС) шляхом злиття коренів двох слів (British + exit), і в 2016 році цей термін з'явився в англійському оксфордському словнику [83].

*“And so I believe there is a lesson in **Brexit** not just for Britain but, if it wants to succeed, for the EU itself”* [91]. «І тому я вважаю, що **Brexit** є уроком не лише для Великої Британії, але, якщо вона хоче досягти успіху, для самого ЄС».

При перекладі часом важко знайти відповідні слова в іншій мові через те, що соціокультурні та історичні умови життя народу, мовою якого здійснюється переклад, не потребували певного слова. Це стосується, передусім, перекладу неологізмів. У сфері політики неологізми вживаються для номінації певних предметів та концептів, або з метою експресії чи персуасії повідомлення. У сучасній англійській мові існують такі основні способи утворення неологізмів: 1) афіксація; 2) конверсія; 3) присвоєння ще одного значення; 4) словоскладання; 5) скорочення; 6) запозичення; 7) за аналогією [2, с. 55-57].

Адекватність перекладу префіксальних неологізмів значною мірою залежить від правильного визначення префікса та знання узагальненого значення лексичної одиниці, до якої цей префікс приєднаний. Такі префікси як частина новоутворення можуть транскрибуватись, перекладатись або пояснюватись.

У багатьох випадках в англійській мові нові слова утворюються з уже наявних слів без жодних змін їхнього написання чи вимови. Найбільш розповсюдженим видом конверсії є утворення дієслів від іменників. Характерною особливістю неологізмів є те, що вони не часто встигають увійти до складу словників саме в ролі новоутворень. У деяких випадках під час перекладу неологізмів виникають труднощі, тому перекладач змушений використовувати контекстуальні заміни або описовий переклад, оскільки більшість нових слів не мають відповідника в цільовій мові.

Під час перекладу нових словоутворів найчастіше послуговуються описовим та пояснювальним способами перекладу. Досить часто використовується контекстуальний переклад, який зазвичай протиставляють «словниковому перекладу», зазначаючи, таким чином відповідності, які слово може мати в контексті, на відміну від наданих у словнику.

Я. І. Рецкер зазначає, що цей спосіб перекладу полягає «в заміні словникового відповідника контекстуальним». У цьому випадку відсутні відповідники слів, що перекладаються, передаються цільовою мовою за допомогою адаптованого контексту [1, с.188-193]. Наприклад:

*Shining the light of **BVILove** for a brighter and happier holiday season” [86].*

Вельмишановний губернатор Аугуст Д. Ю. Джасперс у своєму Рідзвяному привітанні 2020 бажає *любові мешканцям Британських Віргінських островів у святкуванні Рідзяних свят.*

Щодо утворення цього неологізму *BVILove* його утворено засобом словоскладання: злиття аббревіатури *BVI* (*Британські Віргінські острови*) та слова “*love*”, для уникнення подібності двох літер “*I*” та малої літери “*i*”, в слові *BVILove* використано велику літеру “*L*”. Варто зазначити, що більшість літературних неологізмів саме утворюється засобами афіксації та словоскладання.

У перекладі неологізмів, до яких належить фонова лексика, що відрізняється в мові оригіналу й мові перекладу лексичними фонами (значення слів різняться за семантичними ознаками), використано приблизний переклад. Це свідчить, що під час перекладу зберігається основне значення слова, проте в цільовій мові слово відрізняється від мови оригіналу лексичним фоном. Наприклад, *nerd* – неприємна, неприваблива людина; *weeb* – нікчема, *buddy* – друг, товариш, *scumbag* – покидьок, *shell* – безпритульний, *wimpr* – невдаха. Насправді такий переклад не відтворює повністю лексичний фон слова, однак є допустимим. Такий спосіб також повністю не відповідав вимогам перекладу, оскільки втрачаються відтінки значення, конотативні відтінки слова, а з тим втрачається і прагматичний компонент.

Спосіб транслітерації або транскрипції слід використовувати якомога обережніше при перекладі, адже саме він може стати причиною втрати цінності слова у цільовій мові, та причиною існування в мові декількох перекладів одного й того ж слова, що є небажаним. Наприклад, *punk* – панк, *ombudsman* – омбудсмен.

У світлі останніх пов’язаних з пандемією подій у світі неологізмами стали слова: локдаун (*lockdown*), Ковід-19 (*Covid -19*).

*“In England, we must therefore go into a national **lockdown** which is tough enough to contain this variant”* [85].

*«Тому в Англії ми мусимо запровадити на національний **локдаун**, який буде досить жорсткий, щоб запобігти новому штаму коронавірусу».*

Крім того, що неологізми дають дефініцію новим поняттям, вони ще з'являються через те, що інколи виникає потреба замінити вже існуючу назву точнішою, зрозумілішою. У наведеному прикладі (у промові від 17 січня 2017р.) Тереза Мей вперше використала неологізм *“a Global Britain”* в значенні *«Британія, яка матиме світовий вплив»* (відповідатиме очікуванням британського народу).

*“But the great prize for this country – the opportunity ahead – is to use this moment to build a truly **Global Britain**. A country that reaches out to old friends and new allies. A great, global, trading nation”* [91].

*«Однак великою перевагою для цієї країни є можливість використати цей момент для побудови справді **Глобальної Великої Британії**. Країни, яка звертається до старих друзів та нових союзників. Великої, глобальної, торгової держава».*

Згодом його використовували інші урядовці, такі як Борис Джонсон, Ліам Фокс та Девід Дейвіс.

*“We believe in that expansion – and we will go further, especially in Africa, because we believe that **a Global Britain** is fundamentally in the interests of the British people”* [84].

*«Бо ми віримо, що **Глобальна Британія** фундаментально відповідає інтересам британського народу»* [82].

Неологізми умовно можна поділити на три групи: неологізми, які стали термінами, неологізми-професіоналізми та індивідуальні неологізми (вжиті у творах одного автора). Неологізми першої групи доцільно використовувати у офіційно-ділових текстах. Це слова типу *брокер, біржа, ваучер* тощо. У тому випадку, коли в українській мові існують прямі відповідники неологізмів іншомовного походження, наприклад: *меседж – повідомлення*, в документах варто вживати більш близький мовцю варіант. Хоча тут слід зважати на призначення документа: якщо це міжнародний документ, тоді використання

таких слів може бути вмотивованим. Неологізми третьої групи у документах не використовуються.

Поява нового слова спочатку, як правило, викликає деякий опір в суспільства: воно не одразу й не кожне з нових слів бере собі на озброєння, адже поява нового слова – це, передусім, відхилення від норм використання слова, і до нього потрібно звикнути. Поступово неологізми втрачають свою новизну і стають загальноживаними. Відомі не поодинокі випадки, коли згодом неологізми потрапляють в розряд застарілих слів. Наприклад, коли зникли поняття, які позначали слова *промкартка*, *продподаток*, користувачі припинили їх уживати в мовленні.

Особливо швидко «приживаються» і втрачають новизну ті неологізми, які вживаються у діловому спілкуванні та пресі. Адже порівняно недавно з'явилися такі слова як *електорат*, *проект*, проте їх ніхто неологізмами не вважає.

Швидше входять в уживання неологізми, які було утворено з двох чи кількох загальновідомих, загальноживаних слів: *мирне співіснування*, *служба побуту*, *залізна завіса*, *холодна війна*, *культурні контакти*.

Неологізми, які активно уживаються в повсякденному мовленні, закріплюються в лексичному складі мови і втрачають новизну, набуваючи рис загально прийнятих понять.

Неологізмами, пов'язаними з суспільно-політичною та економічною сферою життя, є такі назви організацій, як *НАТО (NATO)*, *ВООЗ (WHO)*, *ЄС (EU)*, *СОТ (WTO)*, *(НБЗ) NHS (National Health Service)*.

У ділових документах вживаються всі різновиди неологізмів, особливо – аббревіатури: *ПБ – патентне бюро*, *ПДВ – податок на додану вартість*. Але аббревіатурами не слід зловживати. Треба дотримуватися норм, які впорядковують використання складноскорочених слів у різних стилях мовлення. Наприклад:

*When we leave the **EU** next year, we will re-establish ourselves as an independent member of the **WTO** and we will be the world's leading proselytiser for free trade [84].*

*Коли ми наступного року вийдемо з **ЄС**, ми знов ствердимось як незалежний член **СОТ** і будемо головним світовим проповідником вільної торгівлі [82].*

Переклад абрєвїатури вїдповїдною повною формовою слова, якомога точнїше, щоб можна було створити вїдповїдне скорочення, в даному випадку “EU”, “WTO” перекладено їхнїми прямими вїдповїдниками «ЄС», «СОТ».

Прагнення до оригїнальностї у багатьох випадках спричиняє невиправдане утворення неологїзмів, якї не властивї правилам словотворення української мови. Цї слова стають зайвими та часто ускладнюють розумїння тексту.

Калькування – це спосїб перекладу, який застосовується пїд час перекладу еквївалентних понять, або для присвоєння назви поняттю, що нещодавно з’явилося у мовї. Наприклад, lockdown – локдаун, pandemic – пандемїя, antihero – антигерой. Отже, можна зробити висновок про те, що їснує спїввїдношення мїж типами неологїзмів в аспектї мїжмовної комунїкацїї та способами їх перекладу [43, с. 212-218].

Останнїм часом тенденцїя утворення нових слїв шляхом скорочення вже наявних слїв та словосполучень посилилась. Зростання кїлькостї скорочень полегшує уживання складних та громїздких слїв ї словосполучень, тому їх доцїльно передавати коротко.

У зв’язку з цим питання порївняння довжини слїв у англїйській та українській мовах здалося вартим уваги, тому в нашому дослїдженнї було визначено показники середньої довжини слова на основї уривкїв текстїв офїцїйного-дїлового стилю англїйської та української мови вїдповїдно за формулою: *Довжина слова. = кїлькїсть символїв / загальна кїлькїсть слїв*. Кїлькїсть символїв англїйського тесту, що дослїджувався, становила 9446 символїв (2022 слова), в той час як його переклад українською мовою мїстив 9757 символїв (1744 слїв). Здїйснївши пїдрахунки за вищєказаною формулою, виявили, що середня довжина англїйського слова становить 4,6 символїв, а середня довжина українського слова становить 5,6 символїв. Коефїцїєнт спїввїдношення довжини слова українською мовою до слова англїйською мовою дорївнює 1,217 (див. Додаток Д).

Процес перекладу має прагматичний аспект, який вимагає врахування соцїокультурних та нацїональних особливостей менталїтету. У процесї перекладу неможливо уникнути трансформацїї, але не слїд забувати, що перекручування вихїдної їнформацїї або повне уникнення перекладу вважається небажаним явищем.

Значний вплив на адекватну передачу прагматичного значення неологізму має особистість перекладача, його фаховий рівень, вікові характеристики тощо. Адекватної передачі прагматичного змісту можна досягнути володіючи знаннями про культурний контекст та етномовний код мовця. Процес перекладу прагматичного значення лексичних новоутворень передбачає взаємодію трьох типів компонента значення слова, який охоплює прагматичний компонент мовця, реципієнта і перекладача. Прагматичного ефекту можна досягнути за умови взаємодії зазначених типів прагматичного значення [42, с. 129-130].

Найуживанішими способами перекладу є: калькування, транскрибування, транслітерація, описовий та пояснювальний переклади. Специфіка перекладу нових слів залежить від того, чи вони є назвами, термінами, скороченнями, синонімами тощо. При передачі неологізму-назви особиважливу роль відіграє контекст, який є адекватним фоном для його розуміння та запам'ятовування [25, с. 76].

Скориставшись класифікацією В. Н. Комісарова, було проведено дослідження частотності використання способів перекладацьких трансформацій для перекладу неологізмів у промовах британського політичного дискурсу. Загальна кількість неологізмів, розглянутих під час дослідження, становила 25. Найчастіше уживаною перекладацькою трансформацією при перекладі неологізмів, виявився спосіб транскрипції, що становить – 30 %, за ним слідують: транслітерація – 27 %, описовий – 23 % та калькування – 20 % (Додаток Е).

За результатами аналізу утворення певної кількості неологізмів у публіцистичному стилі було зроблено висновок, що найбільш розповсюдженими способами утворення неологізмів в англійській мові є афіксація, конверсія та транспозиція. При передачі змісту англійського неологізму засобами української мови найуживанішими є такі трансформації, як транскрибування; головними труднощами при перекладі даного виду лексики є поєднання таких завдань, як надати еквівалент, що найбільш точно передає зміст слова, яке перекладається, зі збереженням його стилістичних та емоційних характеристик, а також зробити переклад якомога зрозумілішим для сприймання українським слухачем.

Можемо впевнено сказати, що роль неологізмів у мові є надважливою, адже їхнє виникнення зумовлене потребою надати назву новим предметам, явищам та поняттям. Використання неологізмів часто полегшує роботу перекладача та сприяє збереженню прагматичної еквівалентності слова без докладання додаткових зусиль.

Завдання семантичного перекладу полягає в тому, щоб точно відтворити конотацію, тон мови-джерела, граматичні структури, зберегти ідіолект (індивідуальний стиль автора), його форму вираження, естетичну цінність тексту-джерела.

Завдання комунікативного перекладу дещо відмінне, за його допомогою передається точне контекстуальне значення оригінального тексту в такий спосіб, щоби зміст і мова були цілком прийнятними і зрозумілими для аудиторії, справили на слухачів/читачів якомога ближче враження до того, яке викликає в них оригінальний текст.

У результаті аналізу промов британських урядовців та їхнього перекладу були визначені перекладацькі трансформації, для типології яких послуговувалися класифікацією В. Н. Комісарова, що вважається найбільш комплексною та структуризованою. Основними видами перекладацьких універсалій були транслітерація, транскрибування, калькування, експлікація, членування речення, граматична заміна та лексико-семантична заміна [23, с. 178].

Внаслідок розгляду категорії етикетних формул в політичному дискурсі, можемо зробити висновок, що в процесі перекладу має велике значення доречність у визначенні контекстуального висловлення. У перекладі ввічливих фраз, звертань, похвали слід приділити увагу не лише денотативному значенню, але й способу використання висловлювань у комунікативних ситуаціях та їхній інтерпретації у контексті.

Щодо прагматичної цінності неологізмів, перекладач повинен враховувати, що специфіка перекладу цього виду лексики зумовлена потребою надати назву новим предметам, явищам та поняттям. Використання неологізмів часто полегшує роботу перекладача та сприяє збереженню прагматичної еквівалентності слова без докладання додаткових зусиль, як у випадку із неологізмами “*Brexit*” чи “*lockdown*”. Політичний дискурс є одним із основних джерел неологізмів, для перекладу яких перекладачі

вдаються до використання слів-відповідників, за можливості замінюють іноземні терміни українськими еквівалентами або використовують описовий метод – у залежності від того, прихильником якої концепції перекладу є перекладач – форенізації чи доместикації.

ВИСНОВКИ

У цій роботі проведено аналіз лінгвістичної системи дипломатичного дискурсу, мета якого полягала в тому, щоб дослідити засоби досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов. У ході дослідження було:

1. Розглянуто аспекти прагматичної еквівалентності. Було встановлено, що лише зрозумівши прагматичну еквівалентність у перекладі, можна досягти інтерпретації значення разом з його контекстом. Справжній перекладач є тим, хто відображає контекстуальне значення більше, аніж буквальне. Прагматична еквівалентність у перекладі – ідеальний спосіб побудувати міст між культурами.

2. Проаналізовано особистість мовця як проблему перекладу і зроблено висновок, що згідно із загальноприйнятою класифікацією типу ораторів найбільшу складність для перекладача становить мовець, який відноситься до «емоційно-інтуїтивного» типу, мова яких має виражену експресивність, що надає промові яскравості і виразності, однак часто позбавляє її логічності, перетворюючи думки у суцільний каламбур.

3. Схарактеризовано способи еквівалентного відтворення українською мовою етикетних формул у перекладах промов англomовного дипломатичного дискурсу. В ході дослідження зауважили, що в процесі перекладу доречність у визначенні контекстуального висловлення має велике значення. У перекладі ввічливих фраз, звертань, похвали слід звертати увагу не лише на денотативне значення, але й на спосіб використання висловлювань у комунікативних ситуаціях та на спосіб їхньої інтерпретації у контексті.

4. Проаналізовано семантичні особливості офіційно-ділової промови та її перекладу. Визначили приналежність промови до семантичного перекладу, завданням якого є точно відтворити забарвлення, тон мови-джерела, граматичні структури, зберегти ідіолект (індивідуальний стиль автора), його форму вираження, естетичну цінність тексту-джерела. Досліджено функціональну і діяльно-мовленнєву ролі змістової внутрішньої форми в семантичній організації мовних знаків публіцистичного тексту. На матеріалі промов вирішувалось питання можливості збереження адекватного співвідношення денотативної і конотативної інформації при перекладі. Поряд з цим, для

мови дипломатичної комунікації характерні використання обтічних формулювань, імпліцитність найменувань, а також нівелювання рівня емоційного забарвлення висловлювань.

5. Проаналізовано застосування перекладацьких універсалій для збереження прагматичних функцій у перекладі текстів англomовного дискурсу. Розширення (або звуження) інформації тексту-джерела відбувається в перекладі офіційно-ділових промов, в яких часто мовці використовують терміни, власні назви, зрозумілі лише для їхнього народу та культури. Саме тоді слід перекладачу звернутись до перекладацьких універсалій таких як експліцитація та симпліфікація.

6. Досліджено прагматичну цінність неологізмів у перекладі та виявлено, що роль неологізмів у мові є надважливою, адже їхнє виникнення зумовлене потребою надати назву новим предметам, явищам та поняттям. Використання неологізмів часто полегшує роботу перекладача та сприяє збереженню прагматичної еквівалентності слова без докладання додаткових зусиль, як у випадку із неологізмами “*Brexit*” чи “*lockdown*”. Виявлено проблематику перекладу українського неологізму (аббревіатури) АТО при перекладі його англійською мовою. Зважаючи на існування такої аббревіатури “*anti-terroristic operation*” в англійській мові, варто при перекладі передавати повне значення цієї аббревіатури, щоб уникнути непорозумінь на стратегічному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НАУКОВІ ПРАЦІ

1. Брагина А. А. Неологизмы в русском языке: пособие для студентов и учителей/А. А. Брагина. – Москва. Просвещение, 1973. – 342с.
2. Виноградов В. С. Временная стилизация как переводческий прием// Филологические науки. – М., 1997. – 298 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: ИОСО РАО, 2001. - 224 с.
4. Вагапова Л. Л. Прагматический аспект перевода / Л. Л. Вагапова. – М.: Самиздат, 2008. – 74 с.
5. Вахранева Н. А. Обучение переводу дипломатических документов // Вестник Марийского государственного университета. 2011. Вып. 3. С. 35 – 37. 10.
6. Вдовина О. А. Полиполярность мира и языка дипломатического общения // Когнитивная лингвистика и лингвокультурология. Серия: лингвистика, 2009. № 8. С. 39 – 48. 11.
7. Вебер Е. А. Опыт лингвистического исследования когнитивного диссонанса в английском дипломатическом дискурсе: автореферат дис. канд. филол. наук. Иркутск, 2004. – 20 с
8. Галинська О. М. Репрезентація концептів бізнес-етики в англомовних текстах етичних кодексів міжнародних компаній // Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон. Серія, Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2016. № 2. С. 66 – 69.
9. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові / Данкевич Т. // Мова і культура. – 2014. –Вип. 17, т. 3. – С. 341–346.
10. Діброва В. Д. Мовні та мовленнєві засоби вираження заперечення в англійському й українському офіційно-діловому дискурсі, Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство / В.Д.Діброва. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2011 – 20 с.

11. Дубровська І. Б. Номінативний аспект: дис. канд. філол. Наук : 10.02.04 Дубровська Ірина Борисівна. – К. : КНЛУ, 2001. – 250 с.
12. Есаянц М. М. Коммуникативно-прагматическая интенция переводчика в плане проблемы понимания художественного текста / М. М. Есаянц // Научный Вестник. – 2007. – №6. – С. 23- 27.
13. Єфімов Л. П., Ясінецька О. А. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз. Учбово-методичний посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 240 с.
14. Заботкина В. И. Основные параметры прагматики нового слова (по материалам современного английского языка) / В. И. Заботкина // Проблемы семантики и прагматики: Сб. науч. тр. / Калининградский университет. – Калининград, 1996. – 111с.
15. Засекін С. В. Дискурсивні маркери когерентності англомовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти : Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Засекін Сергій Васильович ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2001. – 174 с.
16. Зелінська О. Я. Використання перекладацьких універсалій експліцитації та симпліфікації у перекладі промови Бориса Джонсона // *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 7–8 травня 2021 р.* – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021. – С. 31- 36.
17. Зелінська О. Я. Засоби досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах офіційно-ділових промов // *Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 21 – 22 травня 2021 року.* – Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. – С. 139 -144.
18. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. – Львів: Радуга, 1989. – 235 с.
19. Иванова С. Ф. Специфика публичной речи : [кн. для слушателей школ молодого лектора] / С. Ф. Иванова. – М. : Знание, 1978. – 64 с.

20. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову. Translation from Ukrainian into English / В. І. Карабан, Дж. Мейс : [Навч. посібник-довідник для студ. вищ. навч. закладів]. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 608 с.
21. Катц Дж. Семантическая теория / Дж. Катц // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1981. – Вып. 10: Лингвистическая семантика. – С. 33-49.
22. Кащишин Н. Є. Експресивність термінів англomовного дипломатичного дискурсу // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя] : зб. наук. пр. Ніжин. Філологічні науки. 2014. № 2. – С. 93 – 98.
23. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
24. Кононенко П. П., Кононенко Т. П. Природа – релігія – філософія – мистецтво // Українці у світовій цивілізації і культурі: Колективна українознавча монографія. – К.: НДІУ, 2008. – С. 308-327. Кононенко В. Вища школа. – 327 с.
25. Малюга Е. Н. Функционально-прагматические аспекты английских вопросительных предложений М.: Макс Пресс, 2001. – 294 с.
26. Маршова М. Н. Основные лексические трудности перевода. – Л: Изд-во Ленинградского Ун-та, 1959. – 329 с.
27. Нойберт А. Прагматические аспекты перевода / – Leipzig, 1988. – 147 с.
28. Павловська Н. Ю. Проблема досягнення адекватності перекладу контрактів з української на англійську мову // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : зб. наук. пр. Одеса. Лінгвістичні науки. 2015. № 20. – С. 75 – 83.
29. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. – Київ, 1999. – 367 с.
30. Сітко А. В. Категорія питальності в логіко-філософському аспекті // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – К. : Університет «Україна», 2012. – Вип. 24. – С. 134–139.

31. Сітко А. В. Комунікативні типи англійських речень та їх функції. // Філологічні студії: зб. наук. праць. – Луцьк: Волинський Академічний Дім, 2005. – № 1-2 (3132). – С. 128–131.
32. Сітко А. В. Особливості відтворення етикетних форм англомовних питальних речень українською мовою // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : Зб. наук. праць / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К.: Логос, 2007. Вип. 11. – С. 296 – 302.
33. Сітко А. В. Прагматична інтерпретація вторинних функцій англійських інтерогативних конструкцій як проблема перекладу // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – 2008. – Вип. 75 (5). – С. 321–325.
34. Слепович В. С. Курс переклада (английский ↔ русский язык). Translation Course (English ↔ Russian) / В. С. Слепович. – Мн. : ТетраСистемс, 2003. – 320 с.
35. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Дивослово. 1998. № 3. – С. 20 – 21.
36. Судус Ю. В. Прагматичні засоби реалізації стратегії дискредитації в дипломатичному мовленні (на матеріалі промов Д.Б. Байєра) // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: зб. наук. пр. Серія 9, Сучасні тенденції розвитку мов. 2015. № 13. – С. 182 –190.
37. Судус Ю. В. Стратегії й тактики англомовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі промов держсекретаря США Дж. Керрі) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: наук. журн. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. № 4 (281). – С. 124 – 128.
38. Терентий Л. М. Дипломатический дискурс как особая форма политической коммуникации // Вопросы когнитивной лингвистики. 2010. № 1. – С. 47 – 56.
39. Федоров А. В. Ф33 Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. – 5 е изд. – СПб.:

Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.

40. Умерова М. В. Особенности перевода документов и текстов официального характера / М. В. Умерова // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук № 12., 2011. – С. 132-137
41. Ущина В. А. Соціолінгвістична категорія домінантності та її реалізація в англomовному політичному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук / В. А. Ущина. – Луцьк, 2003. – 210 с.
42. Харитончик З. А. Лексикология английского языка. – Минск: Высшая школа, 1992. – 389 с.
43. Хахам Л. А. Основны типы новообразований в современном английском языке и способы их перевода на русский язык. – М.: Международные отношения, 1967. – 271 с.
44. Чепель Н. П. Синтаксические особенности дипломатического текста с позиции эквивалентности в переводе // Источник Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2017. № 10(76): в 3-х ч. Ч. 2. – С. 176 – 179.
45. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
46. Шкуліпа Ю. С. Основні способи перекладу неологізмів публіцистичного стилю з англійської мови українською / Ю.С. Шкуліпа // Актуальні проблеми філології. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22-23 вересня 2017 року). – Херсон: Видавничий «Гельветика», 2017. – С. 91-93.
47. Шмігер Т. В. «Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя». Київ: Смолоскип, 2009. – 342 с.
48. Шутова М. О. Неологізми в сучасній англійській мові. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. 2010. Випуск 21. – С. 79–85.
49. Bahaa-eddin A. Hassan. (2011) //Literary Translation: Aspects of Pragmatic Meaning// Cambridge Scholars Publishing.

50. Baker, M. (1999). The role of corpora in investigating the linguistic behaviour of translators / M. Baker // *International Journal of Corpus Linguistics*. Vol. 4, No 2, pp. 281- 283.
51. Bell, R.T. 1991. *Translation and Translating: Theory and Practice*. London: Longman.
52. Blum-Kulka, S. (1986). Shifts in cohesion and coherence in translation / S. Blum-Kulka / House J. and Blum-Kulka S. (eds.) // *Interlingual and Intercultural Communication*. – Tübingen: Narr, (pp. 17-37).
53. Brown, Penelope and Stephen C. Levinson. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
54. Catford, J.C. *A linguistic theory of translation*. – Oxford, 1965.
55. Desilla Louisa, Tipton Rebecca. (2019) *The Routledge Handbook of Translation and Pragmatics*-Routledge. p.37-41.
56. Dontcheva-Navratilova O. *Politeness Strategies in Institutional Speech Acts // Discourse and Interaction 1. Brno Seminar on Linguistic Studies in English Proceedings, 2005. PP. 25-57.*
57. Frawley, W. (1984). *Prolegomenon to a Theory of Translation*. In: W. Frawley ed. *Translation: Literary, Linguistic and Philosophical Perspectives*. – L.: Associated University Press, p. 168.
58. Goddard, Cliff. 2002. The search for the shared semantic core of all languages. In Cliff Goddard and Anna Wierzbicka (eds). *Meaning and Universal Grammar -Theory and Empirical Findings. Volume I*. Amsterdam: John Benjamins. pp. 5-40
59. Grice, H.P. 1967a. “Logic and Conversation”, in P. Cole and J.L. Margan (1975), *Syntax and Semantics 3*. New York: Academic Press, 41-58. 1967b. “Further notes on Logic and Conversation”, in P. Cole, (1978), *Syntax and Semantics 3*. New York: Academic Press, pp. 113 – 128.
60. Ho, H. 1998. “On Different Conceptions of Translation: The Pragmatic, the Semantic and the Syntactic”, *The Humanities Bulletin*, Vol.5, Chinese University of Hong Kong. www.arts.cuhk.edu.hk

61. Ifert Johnson, Danette; Roloff, Michael E.; Riffée, Melissa A. (Summer 2004). "Politeness theory and refusals of requests: Face threat as a function of expressed obstacles". *Communication Studies*. 55 (2): 227–238.
62. King, Jeffrey C., and Jason Stanley (2005), "Semantics, Pragmatics, and the Role of Semantic Content," in Szabo.
63. Klaudy, K. (1998). *Explicitation*. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York : Routledge's, (pp. 80-84).
64. Landau, M. J. *The Persuasive Power of Political Metaphors // Social Psychology and Politics.* / M. J. Landau, L. A. Keefer [Eds. P. Forgas, W. Crano, & K. Fiedler]. – New York: Psychology Press. – 25 p.
65. Laviosa, S. (2002). *Corpus-based Translation Studies : Theory, Findings, Applications* / Sara Laviosa. – Amsterdam & New York : Editions B.V., 139 p.
66. Leech G. *Principles of Pragmatics* London New York, 1983. p. 82.
67. Levy I. *Translation as a decision process // "To honour Roman Jakobson", vol. II.* – The Hage, 1967.
68. Munday, J. 2001. *Introducing Translation Studies: Theories and Application*. London and New York: Routledge.
69. Neubert, A. *Semiotic aspects of training interpreters and translators // Linguistische Arbeitsberichte//.* – Leipzig, 1970.
70. Newmark Peter. *Approaches to Translation.* – Prentice Hall, 1988 – 200 p.
71. Nida E., Taber C. *The theory and practice of translation.* – Leiden, 1969.
72. Partee, Barbara (2004). *Compositionality in Formal Semantics: Selected Papers*, Oxford: Blackwell.
73. Pedro José Chamizo Domínguez. *Semantics and Pragmatics of False Friends //Routledge studies in linguistics.* – 2012
74. Pym, A. (1992). *Epistemological problems in translation and its teaching. A seminar for thinking students* / Anthony Pym. – Calaceit (Teruel) : Caminade, 123 p.
75. Recanati, F. (1989), "The Pragmatics of What Is Said," *Mind and Language* 4: 97– 120. (1993), *Direct Reference*, Oxford: Blackwell.

76. Rogers Margaret //Palgrave Studies in Translating and Interpreting// Department of Languages and Translation University of Surrey Guildford, UK. – 2018.
77. Romero-Trillo Jesus, Editor-in-Chief, Knight Dawn, Reviews editor //Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics//Universidad Autónoma de Madrid, Cardiff University, Cardiff, UK. – 2015.
78. Searle, John, Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts, Cambridge University Press, 1985, 204 p.
79. Thomas J. (1995). Meaning in Interaction. An Introduction to Pragmatics London and New York: Longman, 224 p.
80. Toury, G. (1995). Descriptive Translation Studies and Beyond / Gideon Toury. – Amsterdam & Philadelphia : Benjamins, 351 p.
81. Yabuuchi, Akio (2006). "Hierarchy politeness: What Brown and Levinson refused to see". *Intercultural Pragmatics*. 3 (3): 323–351.

ДЖЕРЕЛА МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

82. Переклад промови українською мовою Віктора Трегубова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://petrimazepa.com/promova_borisa_dzonsona
83. Борис Джонсон вдруге внесе до британського парламенту пропозицію щодо дострокових виборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1832614-dzhonson-vdruge-vnese-do-britanskogo-parlamentu-propozitsiyu-schodo-dostrokovikh-viboriv>
84. Boris Johnson's speech [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-lord-mayors-easter-banquet-speech-at-mansion-house-wednesday-28-march>
85. Boris Johnson's speech as he announces third national lockdown [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.standard.co.uk/news/politics/pm-national-lockdown-covid19-b683912.html>

86. His Excellency the Governor Augustus J.U. Jaspert Christmas Message 2020 [https://bvi.gov.vg/media-centre/his-excellency-governor-augustus-ju-jaspert-christmas-message-2020-shining-light]
87. Jacob Rees-Mogg at the Conservative Party Conference, <https://www.youtube.com/watch?v=4Ev5viud8ko>
88. Jeremy Corbyn's full speech to delegates at the 2019 Labour conference in Brighton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.politicshome.com/news/article/read-in-full-jeremy-corbyns-speech-at-labours-2019-conference>
89. Margaret Thatcher. Speech to Conservative Party Conference ('the lady's not for turning') ["The Reason Why"] <https://www.margarethatcher.org/document/104431>
90. Tony Blair's Speech at the Niskanen Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://institute.global/tony-blair/tony-blairs-speech-niskanen-center>
91. Theresa May's Brexit speech [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://time.com/4636141/theresa-may-brexit-speech-transcript>
92. Ukraine conflict: What happened in Kiev's Maidan square? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-31433363>

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

93. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики А. П. Мартинюк. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 196 с.
94. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
95. Baker M. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. – London and New York: Taylor & Francis Group, 2005. – 654 p.
96. Crystal D. Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press, 1994.
97. Hornby A. S. Oxford Advanced Learners' Dictionary of Current English. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 1995. – 1428 p.

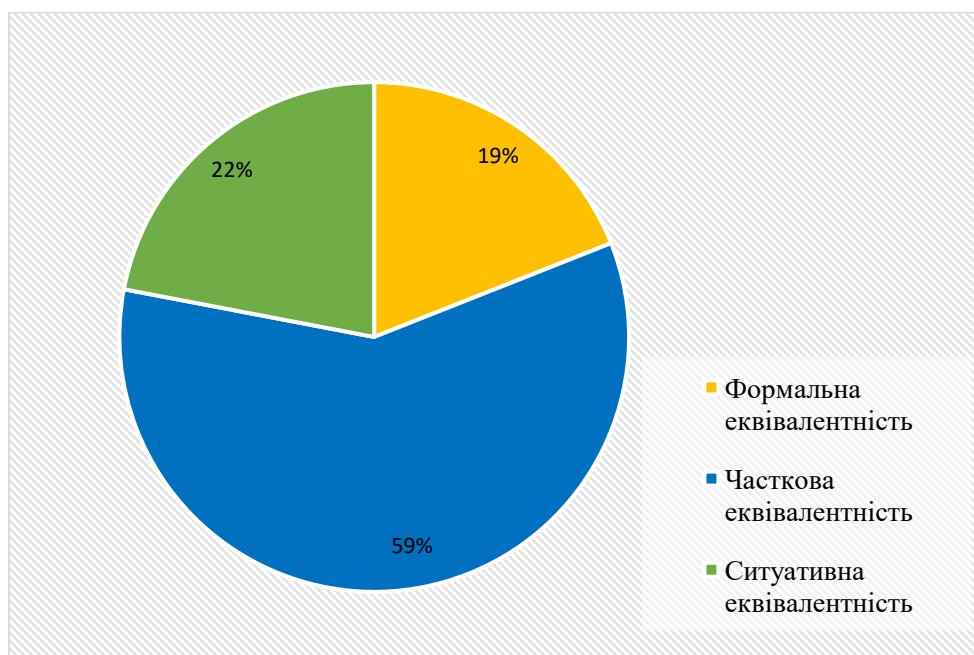
ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

98. Бобровская Г. В. «Газетный дискурс в проблемном поле коммуникативно-прагматической лингвистики». Современный русский язык: динамика и функционирование. матер. III-й Междунар. науч. практ. интернет-конф. 4(14) (2011). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.grani.vspu.ru/jurnal/19>
99. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів: вебсайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2015_13/
100. Кириллова Т. Д. Особенности дипломатического перевода [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.elib.bsu.by/bitstream/123456789/125193/1/kirillova_Lang_practice_2015.pdf
101. Колодяжна Т. Ю. Актуальні проблеми перекладу неологізмів. Актуальні проблеми перекладу неологізмів англійської мови//Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал – 2018. – №6. <https://nauka-online.com/ua/publications/filologiya/2018/6/aktualnye-problemy-perevoda-neologizmov-anglijskogo-yazyka/>
102. Костенко О. Г. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>
103. Перевод дипломатической документации с английского языка на русский язык: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=14249>
104. Погоріла А. І., Тимчук О. Т. Особливості перекладу неологізмів англійської мови: веб-сайт. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3.1/35.pdf>
105. Формули ввічливості в системі українського мовного етикету: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.philology.kiev.ua/Lingur/art_64.htm

106. Shi, Aiwei. Hermeneutics and Translation Theory. Xinzhou Teachers University. Shanxi, China [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.translationdirectory.com/article115.htm>

ДОДАТКИ

**Використання типів прагматичної еквівалентності
при перекладі офіційно-ділових промов**

Використання перекладацьких трансформацій

Оригінал	Переклад	Вид перекладацької трансформації	
<p><i>if they believed that we had become so morally weakened, so dependent on hydrocarbons, so chronically risk averse and so fearful of Russia that we would not dare to respond [84].</i></p> <p><i>and so I am glad that 27 countries have stood up to say that they are not swallowing that nonsense any more [84].</i></p>	<p>якщо вони були впевнені, що ми такі морально слабкі, такі залежні від вуглеводнів, такі не готові ризикувати та так боїмося Росії, що не насмілимося відповісти - ось відповідь [82].</p> <p><i>І я радий, що 27 країн встали та сказали – більше ми цю маячню ковтати не будемо [82].</i></p>	Калькування	18%
<p><i>In fact the Foreign Office has so far counted 24 such ludicrous fibs – and so I am glad that 27 countries have stood up to say that they are not swallowing that nonsense any more [84].</i></p>	<p>Насправді Форін-офіс вже нарахував 24 зразки такої сміховинної брехні. І я радий, що 27 країн встали та сказали – більше ми цю маячню ковтати не будемо. [82].</p>	Членування речення	9%

<p><i>I'm going to talk about Britain's global role and our work with our allies around the world but I turn first to the events of this remarkable week because never before has there been a collective expulsion of Russian diplomats on the scale that we have seen over the last few days.</i></p> <p><i>And I believe there are many British people who have found it immensely reassuring to learn we may be leaving the EU in exactly a year but we will never be alone, and in part that commitment to Britain reflects Britain's reciprocal commitment to our friends, whether through the work of our peerless intelligence agencies or our armed forces or our development budgets.</i></p>	<p><i>Я хочу обговорити глобальну роль Британії та нашу роботу із союзниками у світі. Але спершу я звернуся до подій цього визначного тижня. Бо ми ще ніколи не мали такого масштабного колективного вислання російських дипломатів, як то було за останні кілька днів.</i></p> <p><i>Я вірю, що багато британців знайшли розраду у прикладі того, що навіть хоч ми й виходимо з ЄС, ми не будемо самотні. І частина цієї прихильності до Британії відображає взаємну прихильність із боку Британії, виявлену чи то в роботі наших найкращих служб розвідки, чи то наших збройних сил, чи то наших бюджетів розвитку</i></p>	<p>Членування речення</p>	<p>9%</p>
---	--	---------------------------	-----------

<p><i>In fact the Foreign Office has so far counted 24 such ludicrous fibs – and so I am glad that 27 countries have stood up to say that they are not swallowing that nonsense any more. [84]</i></p> <p><i>where people deserve to live free from fear</i></p>	<p><i>Насправді Форін-офіс вже нарахував 24 зразки такої сміховинної брехні. І я радий, що 27 країн встали та сказали – більше ми цю маячню ковтати не будемо. [82]</i></p> <p><i>де люди заслуговують на життя вільними від страху</i></p>	<p>Граматична заміна (категорія числа)</p> <p>Граматична заміна (частини мови)</p>	<p>9%</p>
<p><i>...that have proved their worth...” [84]</i></p> <p><i>this week was the moment when the world decided</i></p>	<p><i>...довели свою силу» [82]</i></p> <p><i>цей тиждень став тим самим часом, коли світ вирішив</i></p>	<p>Лексико-семантична заміна</p>	<p>11%</p>
<p><i>We are with you in the Sahel – or we will be with you shortly – and HMS Sutherland is now in the Pacific, exercising alongside our Australian friends, and the UK has forces deployed in more countries than any other European power” [84].</i></p>	<p><i>Ми з вами в Сахель (британські війська долучаються до кампанії проти ісламістів у пустелі Сахель у Малі – прим. перекладача) чи вже скоро там будемо, а корабель Її Величності «Сазерленд» зараз у Тихому океані тренується разом із нашими австралійськими друзями.</i></p>	<p>Описовий (експліцитація)</p>	<p>21%</p>

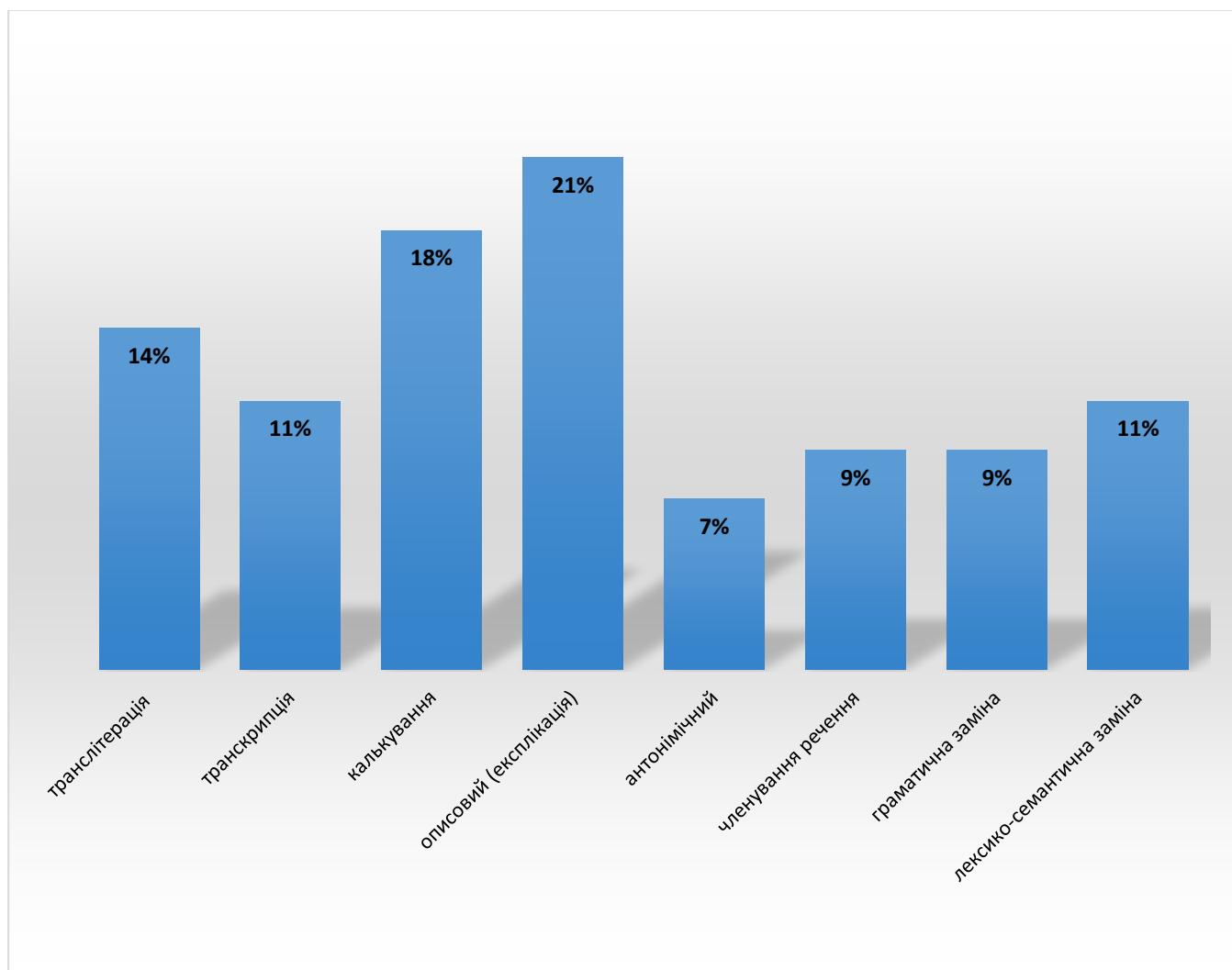

<p>“Of course there are many more that have chosen to act in other ways, countries that have issued powerful statements or downgraded their representation at the “World Cup.” [84]</p> <p>There are now 9 countries that have their own version of David Brent...”[84] –</p> <p>In which part of London? In Uxbridge and South Ruislip.”[81]</p>	<p><i>Війська Великої Британії розміщені у більшій кількості країн, ніж у будь-якої іншої європейської сили</i> [82].</p> <p>«Звісно, багато інших обрали інші способи дії – наприклад, зробивши потужні заяви чи знизивши присутність на Кубку світу (з футболу – прим. перекладача)» [82].</p> <p>У понад 9 країнах є власні версії Девіда Брента (герой комедії “The Office” – прим. перекладача)...[82].</p> <p>В якому районі Лондона? У Аксбріджі та Південному Райсліні (натяк на походження Джона Стірса – майстра спецефектів, що створив значну частину знаменитих об’єктів кіноепопеї «Зоряні війни» – прим. перекладача)[84].</p>	<p>Описовий (експліцитація)</p>	<p>21%</p>
---	--	---------------------------------	------------

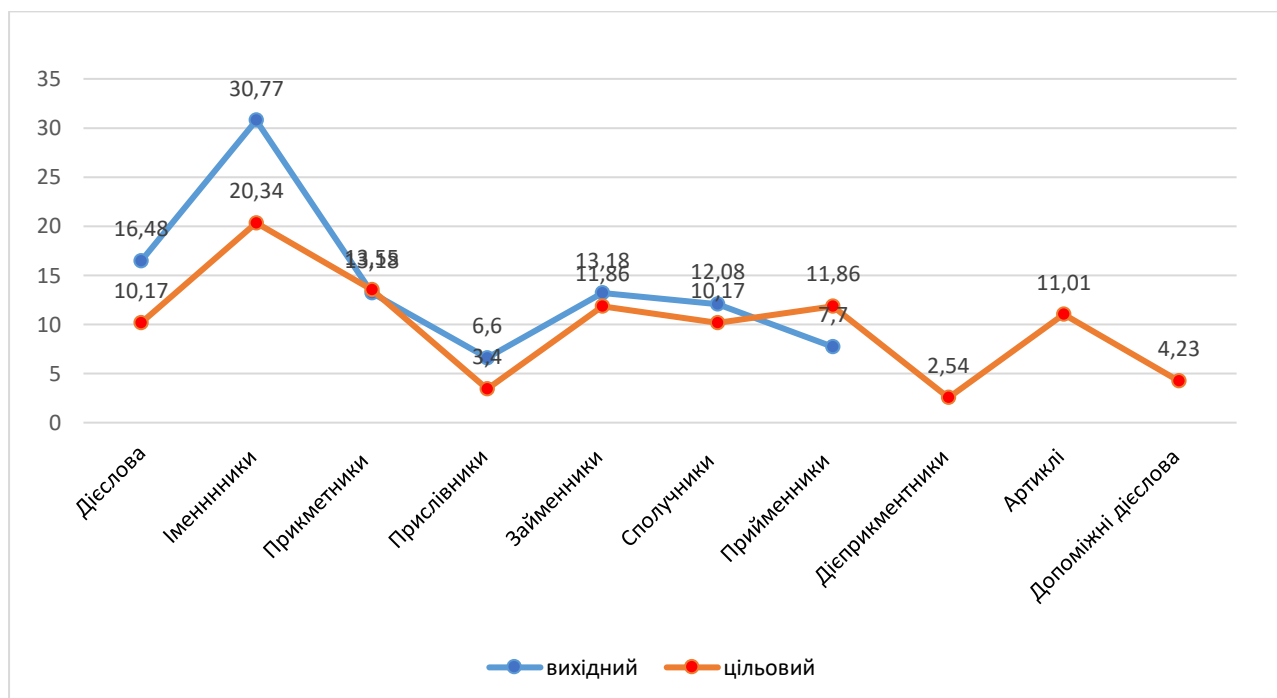
<p><i>In fact the Foreign Office has so far counted 24 such ludicrous fibs...</i></p> <p><i>...and HMS Sutherland is now in the Pacific [84]</i></p>	<p><i>Насправді Форін-офіс вже нарахував 24 зразки такої сміховинної брехні.</i></p> <p><i>...а корабель Її Величності «Сазерленд» зараз у Тихому океані [82]</i></p>	Транскрибування	11%
<p><i>...but to all the tranquil cathedral cities across Europe...” [84]</i></p> <p><i>And I believe that day can and will come”.</i></p> <p><i>And if and when it does, I believe ...</i></p>	<p><i>...але в усіх спокійних містечках Європи» [82].</i></p> <p><i>Я вірю, що цей день настане».</i></p> <p><i>І коли він настане, я гадаю...</i></p>	Опущення	12%
<p><i>...if they thought that the world had become so hardened and cynical as not to care about the use of chemical weapons in a peaceful place like Salisbury...</i></p>	<p><i>Якщо там вважали, що світ став таким жорстким і цинічним, що пробачить використання хімічної зброї в мирному місці на кшталт Солсбері...</i></p>	Антонімічний	7%

**Частотність використання перекладацьких трансформацій в текстах
офіційно-ділового стилю**

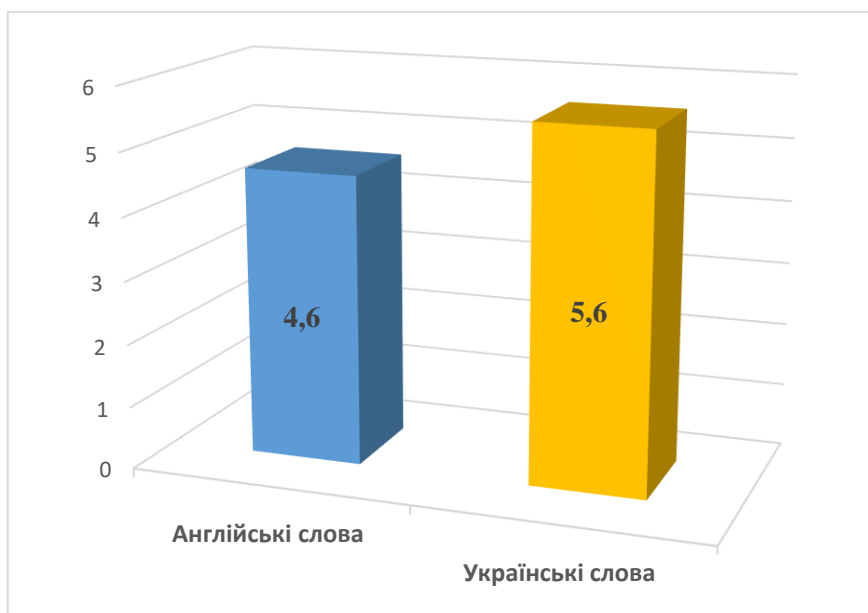
(за класифікацією В. Н. Комісарова)

**Частотність використання частин мови
у вихідному тексті англійською мовою та його перекладі українською мовою**

**Показники середньої довжини слова в англійському та українському офіційному тексті
(співвідношення к-сті символів до к-сті слів)**

**Частотність використання
перекладацьких трансформацій при перекладі неологізмів**

(за класифікацією В. Н. Комісарова)

